

"Жывое ў вяках беларускае слова"

ст. 2 — 3, 15

ПРАЦЯГВАЕЦЦА ПАПІСКА НА ГАЗЕТУ "КУЛЬТУРА" ПРАЗ
ІНДЫВІДУАЛЬНЫ (63875) І ВЕДАМАСНЫ (638752) ІНДЭКСЫ,

З дапамогай банкаўскай карткі газету можна выпісаць праз
інтэрнэт-сэрвіс на сайце "Белпошты" (пункт "Афармленне
падпіскі на друкаваныя сродкі масавай інфармацыі").

Актуальна

ДА СТАГОДДЗЯ КУПАЛАЎСКАГА

Мінулае і сучасны дзень
легендарнага тэатра.
Пра іх распывае журналіст
"К" у знакамітых купалаўцаў
і не толькі.

ст. 3, 7

Соцыум

ВЫЖЫВАЮЦЬ ТОЛЬКІ ПРАФЕСІЯНАЛЫ

Турыстычны сезон яшчэ
не закончыўся, вынікі
падводзіць рана. Замест
чаканага росту абаротаў
многія апынуліся на мяжы
выжывання. Зразумела,
у ліку пацярпелых —
і музейныя ўстановы.
Як удалося перажыць
пандэмію і чаму яна
навучыла?

ст. 5

Гістарыёграф

РАДАВОД КАПІЕВІЧАЎ

Настаў час пазнаёміць
чытачоў з некаторымі
момантамі біяграфіі
друкара, перакладчыка,
аднаго з імаверных бацькоў
сучаснага грамадзянскага
варыянта кірыліцы,
спадаром Капівевічам.

ст. 15

9 771994 478007 20036

На кніжнай алеі збіраюцца госці

У рамках адзначэння Дня беларускага пісьменства ў Бялынічах, мерапрыемства якога адбудуцца 5 і 6 верасня, гасцям і ўдзельнікам свята традыцыйна будуць прадстаўленыя кніжныя навінкі. Якія цікавосткі прапануюць чытачам асноўныя беларускія выдавецтвы?

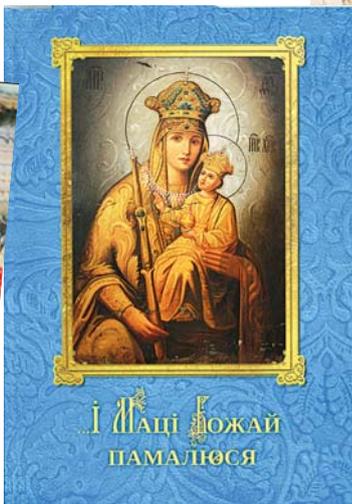
Антон РУДАК

Выдавецтва "Беларусь" падрыхтавала кнігу-альбом "Вітольд Бялыніцкі-Біруля". Яна распавядае аб жыццёвым і творчым шляху мастака-імпрэсіяніста, чый лёс непарыўна звязаны з мясцінамі, якія сёлета прымаюць свята беларускага пісьменства. Кніга змяшчае больш за 130 рэпрадукцый яго карцін. Ілюстрацыі для выдання былі прадстаўле-

ныя як беларускімі, так і расійскімі музеямі ды галерэямі, такімі як Нацыянальны мастацкі музей Рэспублікі Беларусь, Магілёўскі абласны мастацкі музей імя П.В. Масленікава, Бялыніцкі раённы мастацкі музей імя В.К. Бялыніцкага-Бірулі, Дзяржаўная Траццякоўская і Цвярская абласная карцінная галерэя. Аўтарам тэксту і складальнікам кнігі выступіў генеральны дырэктар Нацыянальнага мастацкага музея Уладзімір Пракапец. Таксама ў кнізе паддадзены на трох мовах: беларускай, рускай і англійскай.

Яшчэ адзін альбом, падрыхтаваны выдавецтвам — "Ларыса Журавовіч", гэтае выданне прысвечанае творчасці беларускай мастачкі, якая нарадзілася і ўсё жыццё жыве ды працуе ў Бялынічах. Кніга таксама змяшчае як рэпрадукцыі жывапісных твораў, так і іх мастацтвазнаўчы аналіз ды звесткі аб біяграфіі і творчасці мастачкі.

У выдавецтве "Беларуская энцыклапедыя імя Петруся Броўкі" выйшла кніга бялыніцкага пісьменніка,

На здымках: кніжныя цікавосткі ад беларускіх выдавецтваў.

Перадсвяточныя Бялынічы.

У новых сцянах музея

Падчас святкавання Дня беларускага пісьменства ў Бялынічах 6 верасня адбудзецца урачыстае адкрыццё Бялыніцкага мастацкага музея імя В.К. Бялыніцкага-Бірулі.

Антон РУДАК

Музей з'явіўся ў Бялынічах паўстагоддзя таму, што на той час было з'явай даволі нешараговай. Размяшчаўся ён у колішнім будынку кінатэатра, прыстасаваным пад музейныя экспазіцыі. Перад пачаткам работ ранейшы будынак музея планавалі адрамантаваць, але ў выніку

Будынак музея і бюст В.К. Бялыніцкага-Бірулі.

прыйшлі да высновы, што гэта неэтаэагодна, і летась было прынятае рашэнне аб узвядзенні новага гмаху,

плошча якога будзе ўдвай большай, што дазволіць размясціць тут тры музей-

ныя залы і прастору для часовых экспазіцый. Музей будзе абсталя-

КУЛЬТУРА

ШТОТЫДНОВАЯ ГРАМАДСКА-ПАЛІТЫЧНАЯ, ДЛЯ ДАСУЧУ (КУЛЬТУРА, МАСТАЦТВА) ВЫДАВЕЦТВА КСТРЫЧКА 1991 ГОДА.

Знавальнік — Міністраства культуры Рэспублікі Беларусь. Рэгістрацыйнае пасведчэнне № 637, выдадзена Міністраствам інфармацыі Рэспублікі Беларусь.

Галоўны рэдактар — КРЫЎЯНОС Аляксандр Паўлавіч; **намеснік галоўнага рэдактара** — Юрыя КАРПЕНКА; **адказны сакратар** — Таццяна ПАЦЕНЬКА; **рэдактар аддзела:** Аўгуст РАЎІН; **агалоўніцкі рэдактар:** Дар'я АМВІЛКОВІЧ; **Назва:** ВУНІВІЧ, Назва КВІДРЭЙКА, Антон РУДАК, Ілья СВІРЫН, Юрыя ЧАРНЯКЕВІЧ; **спецыяльны карэспандэнт:** Пётр ВАСІЛЕВСКІ, **мастацкі рэдактар** — Наталія ОВАД; **Сайт:** www.kimpres.by, E-mail: kultura@kimpres.by. **Адрас:** вуліца 220013, Мінск, пр. Незалежнасці, 77, чацвёрты паверх. **Тэлефон:** (017) 286 07 97, (017) 334 57 23. **Тэлефон-факс:** (017) 334 57 41. **Рэкламны адрас:** тэл. (017) 286 07 97, 334 57 41. **Выдавец** — Радацыйна-выдавецкая ўстанова "КУЛЬТУРА І МАСТАЦТВА". **Дырэктар** — СЛАБОДЗІЧ Ірына Аляксееўна; **першы намеснік дырэктара** — КРУШЫЎСКАЯ Людміла Аляксееўна. **Прыёмная:** (017) 334 57 41. **220013, Мінск, пр. Незалежнасці, 77, Чацвёрты паверх. Бухгалтэрыя:** (017) 334 57 35. **Аўтары дэпартаменту паведамляюць прозвішча, поўнае імя і імя па бацьку, пашпартныя звесткі (нумар пашпарта, дату выдання, кім і калі выданы пашпарт, асабісты нумар), асноўнае месца працы, зваротны адрас.** Аўтарскія рупакі не рэзінуюцца і не вяртаюцца. Меркаванні аўтара могуць не адпавядаць пункту гледжання рэдакцыі. Аўтары несуць адказнасць за дакладнасць матэрыялаў. *Матэрыял на правах рэкламы. © "Культура", 2020. Наклад 2963. Індэкс 63875, 638752. Рознічны кошт — па дамоўленасці. Папліска ў друку 04.09.2020 у 20.00. Замова 2831. Рэспубліканскае ўнітарнае прадпрыемства "Выдавецтва "Беларусь Дом друку". 220013, г. Мінск, праспект Незалежнасці, 79/1. ЛП № 02330/106 ад 30.04.2004.

Увага! Аб'ява*

Заслужанный коллектив Республики Беларусь президентский оркестр Республики Беларусь

объявляет конкурс на замещение вакантных должностей:

- артист эстрадно-симфонического оркестра — контрабас;
- артист эстрадно-симфонического оркестра — скрипка (на время социального отпуска по уходу за ребенком до достижения им возраста трех лет);
- артист эстрадно-симфонического оркестра — скрипка;
- артист эстрадно-симфонического оркестра — альт;
- артист эстрадно-симфонического оркестра — гитара.

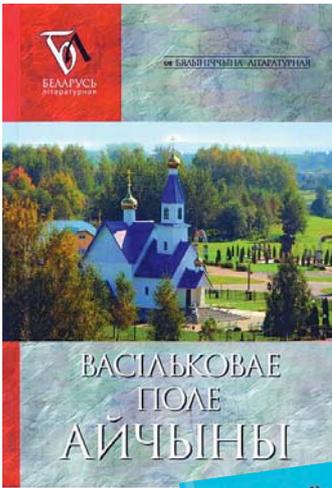
В конкурсе могут принять участие музыканты с высшим или средне-специальным образованием, которые владеют необходимыми навыками и практикой игры в оркестровом коллективе.

Желающие принять участие в конкурсе предоставляют письменное заявление в администрацию Президентского оркестра Республики Беларусь.

К заявлению прилагаются: 1. личный листок по учету кадров; 2. автобиография; 3. копия диплома о высшем или средне-специальном образовании; 4. характеристика с последнего места работы или учебы; 5. копия паспорта; 6. фотография для документов 3*4; 7. программа выступления до 15 минут: крупная форма и пьеса.

Конкурсная комиссия имеет право предложить участникам прослушивания нотный материал для чтения с листа. Участники конкурса подают вышеназванные документы с пометкой "На конкурс в Президентский оркестр Республики Беларусь" в администрацию оркестра до 02.10.2020.

Дополнительная информация по телефону: 229 90 50, 229 90 04.

журналіста і краязнаўца, старшыні рады грамадскага аб'яднання "Бялыніцкае краязнаўчае таварыства" Міхась Карпечанкі. Выданне, якое мае назву "...І Маці Божай памалюся", распавядае аб гісторыі Бялынічаў, паходжанні іх назвы, а таксама легендах, звязаных з узнікненнем горада, які ўпершыню згадваецца ў гістарычных крыніцах у 1577 годзе.

Вялікая ўвага, як вынікае з назвы кнігі, нададзена гісторыі цудатворнай іконы Маці Божай Бялыніцкай, якая, паводле ад-

ной з версій, вядомая яшчэ з XIII стагоддзя. На жаль, сёння вядомыя толькі яе копіі, сама ікона бясплодна знікла ў першыя дні Вялікай Айчыннай вайны, адначасова з Крыжам Еўфрасіні Полацкай, Слуцкім Евангеллем і іншымі каштоўнымі рэліквіямі, якія захоў-

ваюцца ў Беларусі, прысвечаны шэрагу раёнаў Магілёўшчыны, у тым ліку Бялыніцкаму краю. Выданне ахоплівае звесткі аб раёнах з літары А да К, і змяшчае інфармацыю аб іх гісторыі, культуры, прыродзе, эканоміцы, вядомых ураджэнках і славуных людзях.

Выдавецтва "Мастацкая літаратура" прэзентуе чарговае выданне ў рамках серыі "Беларусь літаратурная" — кнігу "Васільковае поле Айчыны", у якую ўвайшлі літаратурныя творы трыццаці сямі аўтараў, жыццё і дзейнасць якіх звязаныя з Бялыніччынай. Таксама падрыхтаваны зборнік "Імёны ў кантэксце эпох", які змяшчае біяграфічныя нарысы больш як пяцідзесяці дзеячаў культуры, мастацтва, навукі, вытворчай і іншых галінаў дзейнасці з Бялыніччыны. Складальнікам абедзвюх гэтых кніг таксама выступіў ужо згаданы вышэй Міхась Карпечанка. Таксама да 90-годдзя дня нараджэння Уладзіміра Караткевіча выдавецтва прымеркавала прэзентацыю дзевятнацатага тома збору твораў пісьменніка, дзе змешчаныя яго малюнкі.

валіся ў той час у Магілёўскім абкаме Камуністычнай партыі.

Таксама выдавецтвам падрыхтаваны чарговы том энцыклапедыі "Рэгі-

А выдавецкі дом "Звязда" прадставіць новыя кнігі вядомага гісторыка

і калекцыянера Уладзіміра Ліхадзедава з серыі "У пошуках страчанага". Першая з іх, пад назвай "75 гадоў Перамогі ў Вялікай Айчыннай вайне", змяшчае выявы ўнікальных здымкаў ваеннай тэматыкі, многія з якіх раней не публікаваліся, а таксама падборку агітацыйных плакатаў "Раздавім фашысцкую галзіну", якія друкаваліся з ліпеня 1941 да мая 1945 года на неакупаванай тэрыторыі СССР для распаўсюджвання за лінійны фронт. Другі альбом мае назву "Блакада" і прысвечаны ваеннай трагедыі горада над Нямой — ён змяшчае як фотаздымкі часоў Вялікай Айчыннай, так і дакументы ды лісты жыхароў блакаднага Ленінграда.

Таксама выдавецкі дом прадставіць дзве новыя дзіцячыя кнігі — перавыданне вершаванай п'есы Алены Стэльмах "Дуб і Крумкач", якая раскрывае перад маленькімі чытачамі класічную праблему адвечнай барацьбы добра са злом, і зборнік дзіцячых вершаў "У казаным лесе" паэтыкі Ніны Галіноўскай, многія з якіх маюць гумарыстычны характар. Абедзве кнігі густоюна аздабленыя — алпаведна, мастацкамі Марыяй Мішкевіч і Аленай Карповіч.

Страсці па Купалаўскім

І сёння гэтыя страсці кіпяць не толькі ў душы знакамітай трупы, якая, на вялікі жаль, знаходзіцца ў роспачы — і тыя артысты, хто пайшоў з тэатра, і тыя, хто застаўся. У роспачы і мы, розныя пакаленні адданыя глядачоў, выхаваныя на ўзорах супервысокага мастацтва нашага Нацыянальнага акадэмічнага, нашага Купалаўскага, да стагоддзя якога рыхтаваліся, як кажуць, "усім мірам"... Недарэмна і выпісаныя загаловак у гэтай прэамбуле менавіта такім, бо як тут не згадаць спектакль "Страсці па Аўдзею", народную драму з евангеліскай назвай п'есы, пастаўленую паводле Уладзіміра Бутрамеева. Гісторыю, — яе яшчэ называюць "ачышчальнай пакуты галоўнага героя" — распавёў з Купалаўскай сцэны Павел Кармунін, які выйшаў на яе амаль сляпым, але выйшаў і іграў, нягледзячы на дзвіжныя пакуты — свае фізічныя, а таксама і духоўныя, бо прапуская праз сэрца страшны лёс беларуса — бацькі Аўдзея.

Родны артыст СССР Генадзь Аўсянікаў. Уладзенай канфліктнай сітуацыі карыфэй сцэны вырашыў з тэатрам не развітвацца. Мы стэлефанаваліся з Генадзем Сцяпанавічам, каб задаць пытанне, якое ўсіх хвалюе — як можна адрэзіць жыццё тэатра, не рэжучы лязом па жывым яшчэ арганізме? На вялікі жаль, артыст не стаў каментываць сітуацыю, спаслаўшыся на тое, што кепска адчувае сябе пасля хваробы, і яму цяжка фармуляваць адказ. І гэта нам зразумела...

І зноў пра "Страсці па..." Амаль шэсць дзесяткаў гадоў служыць у тэатры народны мастак Беларусі Барыс Герлаван. Сорак чатыры з іх — у іпастасі галоўнага мастака Купалаўскага. Мы не маглі абмысці ўвагай думку на сітуацыю Барыса Федасевіча, дзаключы ягому дзясцікі найярэйшыя пастаноўкі наблілі непатуторнае сцэнаграфічнае аблічча. Вось што ён прагаварыў журналісту "К":

— Цяжка цяпер штосці сказаць: тэатр пакуль на прастоі. Што тычыцца мяне, дык я застаўся. Так, мне таксама абсалютна зразумела тое непрыняцце нашым калектывам насілля над мірнымі дэманстрантамі, за якое трэба адказаць па законе. Але радыкалізм... Мо гэтага не варта было рабіць, разбураць трупу. Урэшце, кожны вырашае за сябе. Асабіста мне давалося працаваць столькі дзесяцігоддзямі, і было на маёй памяці і такое, што людзі сыходзілі, змяняўся склад трупы, адміністрацыя. Але Купалаўскі жыві творчым жыццём у розных абставінах. Тэатр не можа існаваць бадай толькі без глядача! Я вось пра што цяпер думаю: уявіце сабе, калі б Глебаў, Платонаў, Станюта, Ржэцкая разам "прачнуліся", дык ці сышлі б яны з роднага дома, з родных сцен? Упэўнены, што не, ніколі! Цяпер трэба ўсім супакоіцца. Я асабіста ведаю людзей, якія хацелі б вярнуцца. І каб не згубіць "твар", нам проста неабходна шукаць кампраміснае рашэнне. Урэшце, са сцэны можна многае сказаць, закінтаваць, бо матэрыял спектакляў гэта дазваляе.

...Наўрад ці наш выбітны драматург, старшыня Беларускага саюза тэатральных дзеячаў Аляксей Дудараў мог сабе ўявіць, што гэты маналіты механізм "Купалаўскі" можа ў прамым сэнсе спыніцца. П'есы Дударава заўсёды, вобразна кажучы, мелі права "першай ночы" ў справе здзяйснення пастаноўкі з гэтым легендарным тэатры. У выкананні артыстаў-купалаўцаў спектаклі "Радавія", "Парог", "Вечар", "Князь Вітаўт" і самі таксама становіліся легендарнымі, іграліся ў многіх краінах свету.

Говяць ён, лакалічны каментар Аляксея Ануфрыевіча: — У гэтай сітуацыі я — і за тых, хто застаўся, і за тых, хто сышоў. І я — супраць тых, хто застаўся, і супраць тых, хто сышоў.

У апошнім шэрагу акцёркаў, хто напісаў заяву аб звальненні з Купалаўскага тэатра, быў народны артыст Беларусі Віктар Манаў. Гэта албылося літаратурна на днях. Яго кароткі адказ на наша пытанне завяршае распачатую ў гэтым нумары тэму, да якой мы яшчэ не аднойчы будзем звяртацца:

— Кім я бачу адрэжэнне тэатра? Не ведаю, пакуль "зацішша". Спладземся, што ўсё вярнецца — з Божай дапамогай. Жывем надзеямі...

ваны сучасным экспазіцыйным абсталяваннем: асвятленнем, клімат-кантролем, мультымедыянай тэхнікай. Новай канцэпцыйнай экспазіцыі займаліся супрацоўнікі Магілёўскага абласнога краязнаўчага музея імя Е.Р. Раманава — цяпер музей у Бялынічах мае зрабіцца не толькі мастацкім, але і краязнаўчым.

Адна з залаў, прысвечаная творчасці Вітольда Бялыніцкага-Бірулі, будзе змяшчаць 27 работ славагата мастака, якія прайшлі кансервацыю і рэстаўрацыю ў Нацыяна-

Экспазіцыя музея. Фота прадастаўлены аддзелам ідэалагічнай работы, культуры і па справах моладзі Бялыніцкага райвыканкама

льным мастацкім музеі. Большая частка гэтых карцін была перададзена ў музей у 1970-я гады ўдавой мастака. Наступныя залы музея будуць распавядаць аб гісторыі, культурнай і духоўнай спадчыне Бялыніччыны.

Сярод найбольш цікавых экспанатаў тут можна будзе пабачыць фрэска "Нясенне крыжа" або "Узыходжанне на Галгофу", яшчэ ў 1970-я гады ўратаваную з разбуранага мясцовага каталіцкага кляштара кармелітаў,

якая доўгі час захоўвалася ў музеях Магілёва, а цяпер адрэстаўраваная мастакамі са Мясціслава Юрыем і Мікалаем Маліноўскімі. Таксама тут будзе змешчана сучасная копія цудадзейнай іконы Маці Божай Бялыніцкай.

У Дзень беларускага пісьменства перад новым будынкам музея разгорнецца асноўная кансэрваторная пляцоўка, таксама тут запланаваная выстава старажытных друкаваных кніг. Іншыя святочныя пляцоўкі размесцяцца на

вуліцы Савецкай і ў старадаўнім гарадскім парку "Ліпавы гай", дзе надаўна ўсталяваны знак, што гэтая мясціна з'яўляецца помнікам садова-паркавага мастацтва XVIII стагоддзя, закладзеным князем Агінскім.

Таксама падчас свята каля царквы ў гонар Іконы Божай Маці Бялыніцкай абудзецца ўрачыстае адкрыццё скульптуры "З'яўленне іконы". Аўтарам статуі, што ўяўляе з сябе анёла, які трымае крылатым абраз Божай Мандры, з'яўляецца Аляксандр Мінькоў.

Падыходзіць да зьярэння трохгодка малой радзімы, але краязнаучая дзейнасць застаецца па-ранейшаму актуальнай, прычым для ўсіх узростаў. Каб даведацца, як прышчапіць беларусам любоў да роднага кутка з дзіцячых гадоў, мы звярнуліся да досведу нешараговага школьнага музея, што здолеў аб'яднаць вакол сябе маладых краязнаўцаў у сталічным раёне, які сёння імкліва расце і неўзабаве мае ўсе шанцы зрабіцца адным з самых густанаселеных у горадзе.

Антон РУДАК

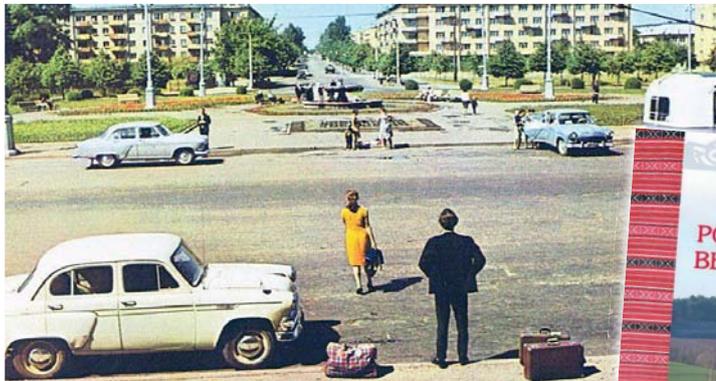
Музей у мінскай сярэдняй школе № 90, што на вуліцы Чкалава, дзейнічае ўжо сорак гадоў, і таму з'яўляецца адным са старэйшых школьных музеяў у горадзе. Адкрыты першапачаткова як музей баявой і працоўнай славы Мінскага авіятрада, з атрыманнем Беларуссю незалежнасці ў 1991 годзе ён, у адпаведнасці з новымі павявамі часу і зап'ятамі ў грамадстве, быў пераўтвораны ў краязнаўчы. Новы профіль музея мусіў спрыяць выкананню яго педагогічнай ролі па выхаванні ў навучэнцаў патрыятызму і любові да малой і вялікай радзімы.

Амаль з самага пачатку існавання музея яго кіраўніком з'яўляецца Станіслаў Холеў, які доўгі час быў у школе таксама выкладчыкам географіі і ўзначальваў турысцка-краязнаўчы клуб. Калекцыя музея на сённяшні дзень налічвае больш за паўтары тысячы прадметаў. Трапілі яны ў музей рознымі шляхамі — школьнікі разам з настаўнікамі збіралі сведчанні мінуўшчыны падчас выканання краязнаўчых заданняў, узлеў у археалагічных раскопках і этнаграфічных экспедыцыях, альбо проста перадавалі ў музей рэчы з сямейных збораў, ці выпадкова знойдзеныя шкідкасткі. Станіслаў Холеў зазначае, што ніколі не адмаўляецца прымаць старыя рэчы, прынесеныя школьнікамі, і імкнецца знайсці ім належнае месца ў экспазіцыі — талды ў юных шукальнікаў з'яўляецца разуменне важнасці зробленай справы і захоўваецца шчыраасць да далейшых росшукаў.

АД МІНУЎШЧЫНЫ РАДЗІМЫ ДА ГІСТОРЫІ СЯМ'І

Музей мае пяць раздзелаў, якія дазваляюць праводзіць як агляднае экскурсію, так і паўнаватрасныя тэматычныя заняткі. Першы раздзел знаёміць з мінуўшчынай нашай краіны — асноўнымі этапамі станаўлення беларускай дзяржавы ад старажытных часоў да сучаснасці.

Школа любові да ўласных каранёў

Раён сталічнай вуліцы Чкалава. 1960-я гады. Архіўнае фота

рускай дзяржаўнасці ад Польшкага княства да нашых дзён, гісторыя Мінска, матэрыяламі археалагічных раскопак на тэрыторыі гістарычнага цэнтру сталіцы, у якіх прымалі ўдзел навучэнцы школы — на Кастрычніцкай плошчы ў першай палове 1980-х і на Нямізе ў пачатку 2000-х.

Сярод экспанатаў тут можна пабачыць каменныя сякеры і крамянёвыя прылады працы нашых далёкіх продкаў, бівень маманта, дэталі старадаўняй зброі, старыя манеты і грашовыя купюры канца XVII — пачатку XX стагоддзяў, узоры цэгля і керамікі з розных гарадоў Беларусі, макеты краснасельскіх крамянёвых шахт, якія дзейнічалі тры — пяць тысяч гадоў таму, Наваградскага і Мінскага замкаў, Мінска ў канцы XVIII стагоддзя.

Аповед аб гісторыі краіны дапаўняецца звесткамі аб яе прыродзе — побач змешчаны ўзоры карысных выкапняў, тунзійскі парод дрэў і раслін, чучылы птушак і зьярну. А ў раздзеле “Народны побыт беларусаў” наведвальнікі музея могуць азнаёміцца з тым, як выглядалі ў сярэдзіне мінулага стагоддзя гарадская кватэра і сялянская хата беларусаў, якім абсталяваннем, прыладамі працы і мэбляй карысталіся нашы продкі. Тут прадставлены ўзоры сяматканага мужчынскага і жаночага адзення, прылады для правядзення і ткацтва, старыя патэфон і радыёпрыёмнік, самавар і вугальныя прасы, і нават макет сялянскай печы.

ПАВЕТРАНАЯ БРАМА СТАЛІЦЫ

Але найбольш каштоўнасць школьнага музея ў тым, што ён звяртае ўвагу наведвальнікаў не толькі на мінуўшчыну краіны або горада ў цэлым, але перадусім

Экспазіцыя, прысвечаная народнаму побыту беларусаў.

на гісторыю самой школы і раёна, дзе яна размешчана. Сярэдняя школа № 90 была адкрыта ў 1963 годзе ў будынку, узведзеным у новым квартале жывой забудовы Кастрычніцкага раёна сталіцы БССР. Жыццё гэтай гарадской украіны было шчыльна звязанае з авіяцыяй — тут знаходзіўся адзіны на той час гарадскі аэрапорт, авіярамонтны завод, а таксама ўпраўленне трамвайскай авіяцыі.

Вуліца Чкалава, дзе размешчана школа, зрабілася своеасаблівай брамай горада для гэтай беларускай сталіцы, якія трапілі ў Мінск паветраным шляхам — а такіх пасажыраў наш аэрапорт у тую гаду прымаў нямаля. Не дзіўна, што раён, які першым трапіў на вочы іншаземным турыстам як з краін сацыялістычнага лагера, так і з далёкага замежжа, мусіў быць зорна-паказальным і мець адпаведны выгляд. Новыя пішпаварковыя дамы “хрушчоўкі” паўставалі на вуліцах, раней забудаваных амаль выключна аднапавярховымі драўлянымі дамамі, якія захоўваліся ў гэтай частцы горада яшчэ з даваенных, а часам і дарэвалюцыйных гадоў.

КАЛЫСКА МІНСКАГА ПАППОЛЛЯ

Можна сказаць, што Вялікая Айчынная вайна для Мінска пачалася таксама

чаныя мемарыяльнымі шыльдамі — але збольшага яны знаходзіліся ў драўляных аднапавярховых дамах на ўскраінах Мінска, і на працягу пасляваенных дзесяцігоддзяў, калі старую забудову пачалі руінаваць для ўзвядзення новых жывых кварталаў, пераважна большасць такіх старых адрасоў знікла з аблічча горада і з памяці яго жыхароў.

Тым не менш, у школе вядзецца вялікая работа па добраўпарадкаванні і ўшанаванні месцаў памяці аб героях Вялікай Айчынай вайны, а таксама створаная інтэрактыўная карта помнікаў ваеннай гісторыі раёна, з якой можна азнаёміцца на сайце ўстановы ў інтэрнэце.

СЯМ'Я ГЕРОЎ І ПАКУТНІКАЎ

З гісторыяй падполля непарэдна звязана і само месца, дзе размешчана школа. Да пачатку 1960-х гадоў тут, на Быхаўскай вуліцы, стаў дом, у якім жыла сям'я Берасневічаў. Гаспадары гэтай сціплай драўлянай хаты дапамагалі падпольшчыкам чым маглі: перадрукоўвалі і распаўсюджвалі ўлеткі, збіралі медыкаменты, зброю і боепрыпасы для партызан, перадавалі звесткі аб перамяшчэнні нямецкіх ваісковых эшалонаў. Станіслаў Берасневіч уваходзіў у падпольную арганізацыю чыгуначнага вузла, а яго малодшая сястра Ядвіга — у моладзевую антыфашысцкую арганізацыю “Андрэіша”, якую ўзначальваў будучы Герой Савецкага Саюза Мікалай Кедзьшка.

Між іншага, гэты час у доме Берасневічаў жыў у 1942 годзе разведчык-радысты, які падтрымліваў сувязь з цэнтрам партызанскага руху. Ші не найвялікшая трагедыя, аднак, паліла ў тым, што лёс гэтай разведвальнай групы быў сумным нават на агульным тле вайны — яе ўдзельнікі былі расстраляныя ў студзені 1943 года партызанамі па беспаспартыўнаму абвінавачанні ў зрадстве і супрацоўніцтве з ворагам. Аднавіць добрая імя патрыяціў удалясо толькі пасля вайны, у 1950-я гады.

У 1943 годзе сумны лёс напатаку і сям'ю Берасне-

вічаў — жонку Станіслава, яўрэйку, разам з іх трохгадовай дачкой схавалі і зняволілі ў канцлагера ў Грасяніцы, пазней была схопленая і закатаваная карнікамі Ядвіга, а ў красавіку 1944 года чарга дайшла і да Станіслава. Аднак гэтым разам лёс быў літасцівы да падпольшчыка — напярэдадні вызвалення Мінска ён здолеў уцячы з канцлагера, а пазней уступіў у шэрагі Чырвонай арміі, з якой дайшоў да Берліна. Пра подзвіг сям'і Берасневічаў нагадвае сёння мемарыяльная шыльда, усталяваная ля ўвахода ў школу.

У школьным музеі аб трагічных днях вайны нагадваюць не толькі асабістыя рэчы Станіслава Берасневіча, але і рэшткі зброі, знаходкі з месцаў баёў. Тут жа — і мадэрыялы аб ахвярах вайны, сабраныя школьнікамі ў час правядзення пошукавай работы па напісанні тома кнігі “Памяць”, прысвечанага перыяду нацыскай акупацыі Мінска. Нездарма і першым дырэктарам школы была колішняя падпольшчыца і партызанка атрада Канстанціна Заслонова, Заслужаная настаўніца Беларусі Яўгенія Кляноўская.

МАСТАКІ І АВІЯТАРЫ

Ці не гадоўная асабліваць раёна, які вырастаў у 1960-я гады каля школы, палягала ў тым, што акрамя людзей, чыё жыццё было так ші іншак звязана з авіяцыяй, тут часта атрымлівалі жылло дзеячы мастацтва. Не дзіўна, што ўжо праз два гады пасля адкрыцця школа была прызнаная найлепшай у горадзе па эстэтычным афармленні. Сакрэт быў прасты — гэтаму паспрыялі відомыя мастакі і скульптары, якія жылі ў гэтым раёне.

Будучыя Народныя мастакі Беларусі Уладзімір Стальмашонак і Іван Міско вялі ў школе, адпаведна, гурткі дызайну і скульптуры. Гурток эстэтыкі ўзначальвала супрацоўніца мастацкага музея Ірына Назімава, гурток мастацкага чыгання — паэт Раман Тармола. У 1966 годзе тут таксама адкрылася эстампная майстэрня, неўзабаве вучні пачалі ўдзельнічаць у выставах, конкурсах, становаўках спектакляў, а палса заканчэння навування звязвалі сваё жыццё са сферай мастацтва і дамагліся відомасці. Школа першай у горадзе фактычна займела мастацкі ўхіл і зрабілася заўважнай на агульным фоне.

Фота Антона РУДАКА

Турыстычны сезон яшчэ не закончыўся, вынікі падводзіць рана, але ўжо цяпер сядзібаў гэта відаць: ніякага асфальту, ніякага “аграгаламуру”, стрэў з драккі...

— Сюды людзі не толькі “на пастой” едуць, але і на экскурсію, — кажа гаспадар сядзібы “Запаведны востраў” Аляксей Цвірка. — Каб аглядзець усе нашыя цікавосткі, спатрэбіцца цэлы дзень.

Яго аграсядзіба ў апошнія дні жніўня была запоўненая пад завязку. І гэта нягледзячы нават на тое, што кошты тут без перабольшвання еўрапейскія, а паводле ўмоваў, мінімальны тэрмін побыту — чацвёра сутак. Магчыма, прычына такой папулярнасці — акурат у каранцінных мерах, якія амаль зачынілі для беларусаў марскія ўзбярэжжы? Ды не: гаспадары прызнаюцца, што праз каранавірус яны не выйгралі, а наадварот страцілі: многія замежнікі былі вымушаны адмяніць браніраванне.

Ілья СВІРЬІН

ШТУРШОК для новых ідэй

Ружанскі палацавы комплекс мае рэпутацыю музея, які дынамічна развіваецца. Па-першае, ён адносна новы — многія памятаюць час, калі на месцы экспазіцыйных залаў былі пашчэрбленыя руіны. Па-другое, маладая каманда адразу зрабіла стаўку на крэатыўныя метады працы. А па-трэцяе — там проста прыгожа! І таму такія музейны прадукт, як рэгістрацыя шлобаў у котлішчы Сапегаў, нязменна карыстаўся попытам.

Не выпадала здзіўляцца, што колькасць наведвальнікаў год ад года павялічвалася — хай і па-троху. Сёлета можна было спадзявацца і на больш прыкметны рост — год таму на тэрыторыю Ружан пачаў распаўсюджвацца “бязвіз”. Па словах дырэктаркі музея Крысціны Глушко, замежныя наведвальнікі ўжо летась складалі каля 20 працэнтаў ад агульнай колькасці. Адпаведна, цяпер іх нястачу цяжка не заўважыць.

— У лютым ужо пачалі завітваць паліакі, але потым пльнь рэзка спынілася, — кажа яна. — Дабіраліся да нас толькі расіяне, якія адпачываюць у санаторыі непаладзёк.

Тым не меней, музей свае дзверы не зачыняў — хіба падбаў пра стандартны ў час пандэміі прафілактычныя мерапрыемствы. На першых парах наведвальнікаў было мала. Запланаваныя імпрэзы вырашылі перанесці на лепшы час, а ўхіл сталі рабіць на анлайн-праекты. Так на сайце і ў сацыяльных сетках з’явіўся цыкл “Навідавоку”, кожны з выпускаў якога распавядаў пра адзін з цікавых экспанатаў музея.

Адносна такіх віртуальных праектаў чуў ад работнікаў культуры выказванні скептычных. Маўляў сродкаў яны не прыносяць — квіткі ж на іх ніяк не прадасі. Аднак анлайн-актыўнасць мае не менш важны мэты — і не толькі высакароднаасветніцкія. У часы кара-

Выжываюць толькі прафесіяналы

навіруса гэта быў адзіны сродак нагадаць публіцы пра сваю ўстанову

— Мы вельмі імкнуліся захаваць сувязь з наведвальнікамі, і таму шмат увагі надавалі працы ў сацсетках, — кажа Крысціна Глушко.

І як толькі эпідэміялагічная сітуацыя трохі паляпшылася, людзі зноў пачыналі ў Ружаны. Па словах дырэктаркі, ужо ў ліпені наведвальнікаў было не меней, чым летась. Адпаведна, апошнія месяцы лета агульную статыстыку трохі выправілі. Але музейшчыкі неўзабаве заўважылі змену структуры сваёй аўдыторыі: арганізаваных груп стала значна меней, а вось “індывідуалы” павалілі на сваіх аўтошчыльнай пльыню.

— Фактычна, пандэмія дала нам штуршок для новых ідэй, — кажа Крысціна Глушко. — Інтэрактыўныя праграмы былі ў нас здавён — усіх уражвае, калі яны браны цябе сустракае сам Леў Сапега. А зрабілі мы іх, дарчы, выключна сваімі сіламі — у пастаноўках удзельнічае фактычна ўвесь невялікі калектыў уключна з дырэктарам. Быў і свой квэст, аднак разлічаны ён на доволі вялікія групы дзяцей. Таму цяпер ствараем новы — ужо для сямейнай аўдыторыі. Думаю, гэта вельмі перспектыўны прадукт. І калі б не каранавірус... мо такой задумкі б і не з’явілася.

У такіх музеі, як ружанскі, ладную частку наведвальнікаў да нядаўняга часу дастаўлялі турыстычныя фірмы, якія спецыялізуюцца на маршрутах з гісторыка-культурным ухілам. Па прыватніках крызіс ударыў не менш балюча, і многія былі вымушаныя наогул згарнуцца.

— Гэты сезон можна назваць катастрафічным для ўсіх галінаў турызму, — кажа дырэктар фонду “Краіна замкаў” Алякс

Фота з архіва Аляксея Цвірка

Плыт на беразе Івесі запатрабаваны заўсёды.

Варыкіш. — Увесну і на пачатку лета, калі пандэмія раскашавала асабліва, наша праца бадай прыпынілася. Людзі баяліся ехаць у вялікай групе, і тры — чатыры месяцы ўнутранага турызму, лічы, не было. У такіх варунках могуць выжываць толькі прафесіяналы.

Болей за тое — закрытыя межы прывялі да таго, што апэратары, якія спецыялізаваліся на выязным турызме, пачалі пераарыентавацца на ўнутраны. Гэта аўтаматычна павялічыла канкурэнцыю.

Фота з архіва музея

Ружанскі палацавы комплекс: музей, які дынамічна развіваецца.

Каб утрымацца на плыву, “Краіна замкаў” стала распрацоўваць новыя, арыгінальныя маршруты, прапануючы наведальнікам экскурсіі, дзе не былі нават многія зацяты падарожнікі. Прыкладам, шыкоўны касцёл у Песках Мастоўскага раёна або галерэя імя Аляксандра Ісацова ў Рэчыцы.

У хуткім часе з’явіцца чарговы новы маршрут — “Палеская рэфармацыя”. У яго ўключаны не толькі ўнікальныя драўляныя храмы, але і вёска Альшаны — не чуў, каб хто раней туды наогул турыстаў вазіў. Знакамітая яна не толькі гуркамі — там створаная ўнікальная сацыяльна-эканамічная мадэль, заснаваная на прагнэтычнай духоўнасці і справядлівых народных традыцыях. Вось гэтым феноменам і спрабуюць

завабіць турыстаў у цяперашні цяжкі час.

Адпаведна, канкурэнцыя сёння адчуваецца не толькі сярод тураператараў, але і паміж цікавосткамі. Хаця параўнальна нядаўна ў гэтай сферы дзяржаўныя музеі былі бадай што манопалістамі.

— Нягледзячы ні на якія крызісы, прыватнікі прапануюць усё больш цікавых атракцый, — распавядае Аляксей Варыкіш. — Прыкладам, не так даўно ахвотна вазіў турыстаў на ферму слімакоў. Прычым такі аб’ект удалося

штур, — кажа Аляксей. — Чакаем і хуткага адкрыцця сядзібнага дома Ордаў ля Варацэвічаў. Наогул, з дзяржаўнымі ўстановамі культуры мы заўсёды плённа супрацоўнічалі і будзем працягваць у далейшым.

У БЕЛАРУСЬ ПА ГРЫБНЫ ДОЖДЖЫК

Ваколіцы возера Шо, вядомага праз забытаную да анекдатычнасці гісторыю з “цэнтрам Еўропы”, здавён вабілі

інтэграваць у маршрут гісторыка-культурнай скіраванасці. А потым мы наведвалі знакаміты касцёл ва Уселюбе, пробашчы якога Віталь Цыбульскі стварыў пры ім паломніцкі цэнтр і плануе замяніць музей. Да ўсяго, гэтыя асобы ахвотна ідуць на кантакт, ды і самі па сабе яны вельмі цікавыя для турыстаў.

Зрэшты, суразмоўца перакананы, што “старыя добрыя музеі” ніколі не страціць актуальнасць. Асабліва калі яны працягваюць свой курс на стварэнне новых інтэрактыўных прадуктаў.

— Прыкладам, нас вельмі зацікавілі захады ў гэтым напрамку новага кіраўніцтва музея Якуба Коласа: у “стаўпецкім архіпелагу”, які пакуль недаацэнены, можа атрымацца неаблігі мар-

Рабінзонаў-адлюдінікаў сваёй глушчэтай. Увесь гэты “суд некрунтай прыроды” нікуды не падзеўся і дасюль, але цяпер у тых мясцінах можна знахаваць у камфортных умовах. Аграсядзібы там цягам апошніх гадоў растуць бы грыбы пасля дажджу. Шэсць з іх аб’ядналі ў кластар “Велесаў шлях”. І ў кожнай — свае фішкі. Дзесьці — плыт, на якім можна зладзіць рамантычную вячэру пасярод возера, дзесьці — коні аўтэнтычнай беларускай пароды, дзесьці — сыры з казінага малака, дзесьці — індзейскі антураж... А тое, што аб’ядноўвае — паважлівае стаўленне да прыроды і мінуўшчыны. Тут вам пакажуць і “мясцовы Стоўнхэдж” (насамрэч — могілкі больш як 500-гадовай даўніны), і яшчэ больш старадаўні

ахвярны камень... Дый па самім антуражу сядзібаў гэта відаць: ніякага асфальту, ніякага “аграгаламуру”, стрэў з драккі...

— Сюды людзі не толькі “на пастой” едуць, але і на экскурсію, — кажа гаспадар сядзібы “Запаведны востраў” Аляксей Цвірка. — Каб аглядзець усе нашыя цікавосткі, спатрэбіцца цэлы дзень.

Яго аграсядзіба ў апошнія дні жніўня была запоўненая пад завязку. І гэта нягледзячы нават на тое, што кошты тут без перабольшвання еўрапейскія, а паводле ўмоваў, мінімальны тэрмін побыту — чацвёра сутак. Магчыма, прычына такой папулярнасці — акурат у каранцінных мерах, якія амаль зачынілі для беларусаў марскія ўзбярэжжы? Ды не: гаспадары прызнаюцца, што праз каранавірус яны не выйгралі, а наадварот страцілі: многія замежнікі былі вымушаны адмяніць браніраванне.

— Гэта толькі мы неяк прарваліся праз мяжу, — уступае ў размову сярэдняга веку рускамоўная пара.

Як выявілася, прыехалі яны не з Расіі (так мне адрознаваўся ад іх), а з далёкага Ізраілю. З Беларуссю ніякімі круўнымі повязямі не звязаныя, але ж адпачываюць на беразе возера Івесь штогод. Бо ўлетку, калі на Чырвоным моры сапраўды скнар, тут можна дачакацца грыбнага дожджыка — і выправіцца ў лес па “ўраджай”. Што вельмі ім даспадобы.

А яшчэ ім — ды ўсім іншым заўсёднякам гэтых мясцінаў, лік якіх несупынна расце — падабаюцца чыстыя азёры, кожнае з якіх мае свой “характар”, цішыня, чыстае паветра... Поўны адрывы ад звычайнай задушліваці і нервоваці вялікага горада.

Зразумела, маючы такую адданую кліентуру, перажыць цяжкія часіны не надта складана. Дый сам “Велесаў шлях” лішні раз дэманструе канкурэнтыя перавагі беларускага турызму: той фармат, які выгодам вылучае яго сярод многіх іншых. Пытанне, што ж такое мы можам супрацьстаяць марскім курортам, гучыць несупынна. Адказы ўжо навідавоку — у тых аграсядзібах, якія заснаваныя на аўтэнтычнай культуры.

...Можна не сумнявацца, што зашышны “кавідныя” часы стануць для суб’ектаў турызму добрай нагодай для рэфлексій, працы над памылкамі і ўдасканаленнем. А яны, у сваю чаргу, спрычыняцца да якаснага росту. Адпаведна, не ўсё так сумна: гэты сезон лічыць змарнаваным не выпадае.

Тэатр як натхненне і восьмы цуд прыроды

8 верасня Нацыянальны акадэмічны Вялікі тэатр оперы і балета Беларусі адкрывае свой 88-ы сезон. Гэтае спалучэнне трох васьмёрка адразу — ці ж не дадатковы сімвал бясконцага мастацтва? А яшчэ васьмёрка вымушае згадаць таямнічую ў сваёй прастаце і незразумеласці стужку Мёбіуса, калі падарожжа па адным баку яе паверхні не заўважна прыводзіць на другі. Пэўна, гэтак жа сплятаюцца ў сценах Вялікага опера і балет? Пра адкрыццё сезона, падрыхтаваныя да яго акцыі, далейшыя планы калектыву і многае іншае мы размаўляем з Генеральным дырэктарам тэатра Аляксандрам ПЯТРОВІЧАМ.

Надзея БУНЦЭВІЧ

А дзе шукаць натхненне самому тэатру?

Фота з архіва тэатра

— Аляксандр Яўгенавіч! Напярэдадні адкрыцця сезона тэатр правёў дабрачынную акцыю: частка глядачоў запрашалася на спектаклі бясплатна. Хвалілася, што пасля працяглага перапынку, звязанага з каранавірусам, публіку не зможаце сабраць?

— Пачну з таго, што разнастайныя дабрачынныя акцыі мы ладзілі і раней. Гэта ўвогуле адзін з кірункаў нашай дзейнасці — як, дарэчы, і дзейнасці многіх іншых творчых калектываў нашай краіны. Для цяперашняй акцыі мы абралі пяць спектакляў, заўважана ў вераснёўскай афішы: оперы “Кармэн” Біза, “Вяселле Фігара” Мольера, “Тоска”, “Багема” Пуччыні, аперэту “Лягучая мыш” Іагана Штрауса. Усё гэта, як бачыце, бадай самая папулярная назва, якая карысталася і будучы карыстацца павышанай увагай глядачоў. Дарэчы, гэта пацвердзілася і зараз: літаральна за лічаныя дні да нас паступіла тысяча заявак — гэта акурат той ліміт, на які мы арыентаваліся. Тэлефанаванні працягваюцца, людзі запытаюць, ці можна будзе патрапіць на далейшыя паказы — у тым жа кастрычніку. Але эпідэміялагічная сітуацыя пакуль не стабільная, цяжка прагназаваць, як і што будзе ў наступныя месяцы. Пакуль жа мы хацелі шчыра

падтрымаць самую неабароненую слаі насельніцтва, каб тэатр змаглі наведаць людзі з абмежаванымі магчымасцямі, дзецці-сіроты, шматдзетныя сем’і, ветэраны працы, прадставілі магчымасць наведаць наш тэатр людзям з абмежаванымі магчымасцямі, дзецям-сіротам, шматдзетным сем’ям, ветэранам працы, каб у наш складаны час яны змаглі далучыцца да мастацтва, адчуць яго гаючае ўздзеянне на чалавечую душу. Пяць месяцаў тэатр быў зачынены для шырокай публікі: праводзіўся каранцін, бо частка артыстаў і супрацоўнікаў калектыву захварэлі. Глядачы засумавалі без нас — дык як жа іх не падтрымаць? Акцыя распаўсюджвалася і на медыцынскіх работнікаў, педагогаў, навучэнцаў дзіцячых музычных школ. Мы вельмі ўдзячны медыкам, якія змагаліся за нашу жыццё, разам з намі перажывалі ўсе цяжкасці вірусных успышак. Дык як жа іх аддзячыць? Вядома, нашым мастацтвам, якое ўжо само па сабе — адзін з галоўных цудаў сусвету.

— Для вас асабіста наш оперны тэатр — таксама “восьмы цуд прыроды”? Асабліва ўлічваючы, што пачынаецца яго 88-ы сезон. Ці проста працоўны будні? Увогуле, вы паспелі гэта некалькі разоў за некалькі месяцаў дырэктарства? Бо раней узнача-

львалі і філармонію, і Музычны тэатр.

— Працаваў і ў Вялікім тэатры ў часы яго рэканструкцыі. А вярнуўся сюды, па збегу абставін, дзень у дзень праз 9 гадоў і 9 месяцаў, як пакінуў гэты калектыв. І магу сказаць, што тэатр дае мне натхненне. Мне натхняюць заломкі творчых людзей, і мая задача — прыкласці ўсе намаганні, каб рэалізаваць іх. На гэта і скіраваны, як вы казалі, працоўныя будні. Вельмі хочацца, каб такое ж натхненне стаўленне да тэатра было і ў нашых навядальнікаў. Таму ў верасні мы ладзім яшчэ адну акцыю: усе, хто набывае квіткі ў Камерную залу імя Ларысы Александровіч, змогуць патрапіць на бясплатную экскурсію па тэатры. Для гэтага трэба будзе ўсяго толькі прыйсці на гадзіну раней. Але, зноў-такі, афіша Камернай залы прывабная і без гэтага бонусу: тут заўважаны канцэртныя праграмы “Італьянскія фантазіі”, “Вяртанне раманса”, “Вечарына ў стылі танга”, а таксама опера Даніэлі “Viva la Mamma!”, што ставілася ў разліку на творчую моладзь тэатра.

— Дый у вялікай зале вы пачынаеце сезон, можна сказаць, маладзёжнымі пастаноўкамі.

— Так, прэм’ера балета “Пер Гюнт”, якім адкрываецца сезон, — гэта першая

буйная праца ў нашым тэатры маладога харэографа Сяргея Мікеля: раней ён ставіў “поўнаметражны” балетны спектаклі ў Музычным тэатры. У гэтым балете, да таго ж, заняты ўсе дзв’ючаты — оперныя стажоры. Чарговая ж прэм’ера, што адбудзецца праз пару дзён пасля гэтага, а менавіта 11 верасня, — гэта опера “Вілісы. Фатум”, напісаная калісьці маладым Пуччыні і пастаўленая маладым рэжысёрам Аксанай Волкавай, якую ўсе добра ведаюць як знакамітую оперную салістку, што паспела скарыць многія выдучыя канцэртна-тэатральныя пляцоўкі свету. Такі пачатак сезона адразу двума пастаноўчымі дэбютамі — таксама ўпершыню. Але ж маладзёжная лінія на гэтым не спыніцца, а будзе працягнута. На лістапад запланаваў прэм’ера оперы “Фауст” Гуно — у рэжысуры маладой, але ўжо знамай па шматлікіх спектаклях на іншых сценах Ганны Маторнай: для яе гэта таксама дэбют у нашым тэатры. Да навагодніх святых будзе прэмеркавана прэм’ера яшчэ адной оперы — “Пінокія”. Яе рыхтуе малады рэжысёр Наталія Бараноская. Дарэчы, акурат у суботу 5 верасня яна праводзіць кастынг творчай моладзі на гэты спектакль. Прыходзіла яна да мяне і з іншымі цікавымі задумкамі, што тычацца далейшага развіцця тэатра, опернага жанру ў Беларусі, далучэння да яго маладых сіл. Гэта вельмі перспектыўныя ідэі, якія трэба падтрымліваць. Дарэчы, летам мы хацелі б здзейсніць праект “Замкі Беларусі”. Раней, калі памятаеце, тэатр ладзіў “Вечары ў замку Радзівілаў”. Дык чаму б не папырыць падобныя выезды? І ахапіць імі ўсе адноўленыя замкі і палацы, а таксама іншыя памятныя гістарычныя месцы.

— Тады падзяліцеся ўсімі планами на сезон і, магчыма, далей.

— Самыя бліжэйшыя планы — у канцы верасня адзначым 90-годдзе з дня нараджэння мастака Яўгена Лысіка: пройдуць тры балеты з яго сцянаграфіяў, у фее разгарнецца выстаўка. 4 кастрычніка балетам “Дон Кіхот” ушануем памяць народнай артысткі Беларусі Ірыны Савельевай. А 6 кастрычніка балетам “Анастасія” адсвяткуем 70-гадовы юбілей

народнага артыста краіны, галоўнага балетмайстра нашага тэатра Юрыя Траяна. Надалей — у хуткім часе вядзецца новая аўтарская рэдакцыя балета Чайкоўскага “Шчаўкунок” у пастаноўцы народнага артыста Беларусі і СССР, мастацкага кіраўніка нашага тэатра Валянціна Елізар’ева. Яшчэ адну прэм’еру плануем увесну: гэта будзе новая сцэнічная версія оперы Уладзіміра Солтана “Дзікае пал’яванне караля Стаха” паводле Уладзіміра Караткевіча. У наступным годзе будзем на нова ставіць і такія балеты, запатрабаваныя публікай, як “Чыпаліна”, “Лебядзінае возера”. У апошнім, дадам, будзе вернута рэдакцыя Асафа Месерэра. Але ж павінны разумець, што дзейнасць тэатра заключаецца не толькі ў непасрэдным нападзенні афішы. Гэта і больш шырокі захад, скіраваны на папулярнасць мастацтва, эстэтычнае выхаванне дзяцей, моладзі ды ўсіх іншых пластоў насельніцтва.

— Менавіта ў гэтым вы бачыце свае задачы як Генеральнага дырэктара?

— Мае задачы — не толькі працягнуць лепшыя традыцыі, закладзеныя нашым Вялікім тэатрам цягам яго існавання, але і ўнесці штосьці новае. І тут я вылучаю бы некалькі найбольш актуальных пунктаў. Першае — больш шырока развіць гастрольную дзейнасць. Скіраваць яе не толькі на паказы спектакляў па краіне, як гэта было наладжана раней, але і на выступленні артыстаў тэатра па ўсёй рэспубліцы. Другое — наладзіць працэс стасункаў з будучымі салістамі тэатра.

— Маеца на ўвазе стажорская група? Але яна існуе ў тэатры ўжо некалькі гадоў.

— Не толькі гэта. Бо можа быць правядзена і майстар-класаў, і конкурсы.

— Дык быў жа ў нас Мінскі міжнародны Каляндар конкурсу валадзітаў! Толькі летась ён ужо не праводзіўся.

— Сёлета мы таксама не зможам яго аднавіць, бо сітуацыя з каранавірусам непрадказальная. Але ж павінны быць і больш лакальныя творчыя спаборніцтвы — па краіне. Што ж да стажорскай групы, дык форма яе работы змяняецца. Туды будуць набірацца ўдзельнікі не на два — чатыры гады, а толькі на адзін. Гэтага трэба дастаткова, каб малады саліст мог праявіць свае здольнасці: калі ён хоча праца-

ваць, дык будзе выкарыстоўваць час па прызначэнні. За год кожны стажор павінен падрыхтаваць некалькі партый другога — трэцяга плана з рэпертуару нашага калектыву, а найбольш адораныя — партыю першага плана. Народная артыстка Беларусі Ніна Шарубіна, якая кіруе стажорскай групай, лічыць неабходным, каб цэнтральную партыю падрыхтаваў увогуле кожны, бо толькі так можна зразумець, на што здольны малады саліст. Да таго ж, мы будзем штогод набіраць не любых адораных спевакоў, а менавіта тых галасы, патрэбу ў якіх тэатр адчувае. Сёлета, да прыкладу, не будзем праслухоўваць сапрадна, бо іх у трупе дастаткова. І аплачваюць будзем не само навучанне ў стажорскай групе, а толькі канкрэтны ўдзел у спектаклях. Мяркую, гэта справядліва: чалавек атрымае ж не месца працы, а вопыт, новыя веды, што само па сабе з’яўляецца павінным. Вучоба таксама будзе пашырана. Бо стане ўключачць не толькі вачкальныя заняткі над той ці іншай партыяй, але і ўрокі актёрскага майстэрства, харэаграфіі (узгадваю, раней для выхавання дзяцей, моладзі ды ўсіх іншых пластоў насельніцтва і гэтыя заняткі, што праводзіў артыст балета Генадзь Кулініч, наведвалі нават прызнаныя салісты). На карысць пойдуць і канкрэтныя парадныя выканаўчыя партыі, і праца са спецыялістамі над асаблівасцямі нямецкага, французскага, італьянскага вымаўлення. Бо праца ў тэатры патрабуе ад спевакоў не толькі добрага голасу, але і пластыкі. А яшчэ — дысцыпліны, умения хутка вывучаць новы матэрыял, імгненна рэагаваць на прапановы дырыжора, рэжысёра, сцэнічнага лаводзіны партнёраў. Дапамагчы ва ўсім гэтым і можа стажорства, якое, папярэда, зусім не прадугледжвае далейшага абавязковага працаўладкавання ўдзельнікаў. Ну, а ў пошуках патэнцыйных стажораў мы будзем разлічваць не толькі на тых, хто прыйдзе да нас праслухоўвацца. Будзем і самі прывязджаць у музычныя каледжы краіны, створзіць там творчыя групы, майстар-класы, звяртаць увагу на неабходныя галасы, каб сачыць са маладымі спевакамі і ў час іх далейшага навучання. Тая ж Ніна Шарубіна плануе правядзенне майстар-класаў дырыжораў і салістаў і ўсім тэатры. Так што планаў — шмат. Мы будзем працаваць, а вы — часцей да нас прыходзіць. Нам ёсць што прапанаваць і пачаць коўчам, і самым спрактыкаваным знаўцам. Мы ў нашых гледачах таксама чэргаем натхненне!

Да 100-годдзя Нацыянальнага акадэмічнага тэатра імя Янкі Купалы

У Дзень беларускага пісьменства ўгадаем спектаклі купалаўцаў розных гадоў паводле п'ес беларускіх драматургаў

Фота з відэаархіваў і Таццяны МАТУСЕВІЧ

“На Купалле”.

“Паўлінка”.

“Вечар”.

“Паўлінка”.

“Мудрамер”.

“Дзве душы”.

“Трыбунал”.

“Тутэйшыя”.

“Людзі на балоце”.

“Шляхціц Завальня”.

“Зацюканы апостал”.

“Ураджай”.

“Шляхціц Завальня”.

“Радзіва Прудок”.

“Не мой”.

Ад “Маладзільных яблычак” да Цар-хлеба

Восень паступова ўступае ў свае правы, замяняючы сонца і цяпло на холад і дождж. Але ж, зразумела, надвор’е — не перашкода для правядзення шматлікіх акцый і мерапрыемстваў, што працягваюць ладзіцца ў розных рэгіёнах Беларусі. Балазе, менавіта цяпер самы час збіраць ураджай ці ласаватца спелымі яблыкамі, вынаходзіць рэцэпты новых страў ды рыхтавацца да зімы. Натуральна, усё гэта можна рабіць кожнаму не толькі ў сябе дома, але і ў шчыльнай звязцы з культработнікамі. Як сведчыць рэдакцыйная пошта, менавіта так, зазвычай, і робяць многія чытачы “К”.

Юрый ЧАРНЯКЕВІЧ

ПАРАД ПАРАСОНАЎ І ПЕСНІ

Наш традыцыйны агляд распачнем з лістоў, што прыйшлі з Віцебскай вобласці. Як піша нам загаловак аддзела народнай творчасці Полацкага раёна Цэнтра культуры Аляксея Зуеў, 29 жніўня ў вёсцы Фарынава адбылося чарговае, шостае па ліку, свята “Фарынаўская марка”. Падчас мерапрыемства гучалі песні ў выкананні як мясцовых калектываў, так і прыезджых гасцей — ансамбля з Полацкага РЦК.

Працягнулі эстафету творчасці маладыя бацькі, для якіх мясцовы яслісад арганізаваў і правёў крэатыўны батл для татаў “ПапаSUPER-2020”. Цягам гадзіны дзеці і іх бацькі праходзілі шэраг незвычайных выпрабаванняў, давёшы ўсім, што дружная сям’я — гэта галоўная каштоўнасць у жыцці кожнага чалавека.

Акрамя таго, упершыню на свяце прайшоў парад-конкурс парасонаў “Пад купалам добрага настрою”. А яшчэ ў Фарынаве ў гэты дзень ладзіліся шматлікія конкурсы, дэманстраваліся ўсходнія танцы, дзейнічалі спартыўныя і гульнявыя пляцоўкі для дзяцей. Завяршылася свята моладзевай дыскаўткай “Dance-вЗрыв”, удзельнікі якой баявалі да глыбокай ночы.

Намеснік дырэктара Віцебскага абласнога метадычнага Цэнтра народнай творчасці Андрэй Струнчанка нагадаў нам, што днямі былі падведзены вынікі творчага конкурсу праектаў зборнікаў рэпертуарных нотных выданняў для калектываў мастацкай творчасці, арганізатарам якога выступіў Рэспубліканскі цэнтр нацыянальных культур.

Па рашэнні навукова-метадычнага савета з 12 лепшых прадстаўленых работ да публікацыі былі

прыняты практычныя рашэнні народнага артыста Беларусі, мастацкага кіраўніка Заслужанага ансамбля народнай музыкі “Бяседа” — “Спяваем разам з “Бяседай” Леаніда Захлеўнага і віцебскага кампазітара Мікалая Галаўнёва “Беларусь — мая песня”.

Як піша Андрэй Струнчанка, згаданы пераможца конкурсу Мікалай Галаўнёў свой першы зборнік песень выдаў яшчэ ў 2004 годзе ў Віцебску пад назвай “Край мой любі, дарагі...”, а сёння ў яго творчай скарбонцы ёсць і іншыя зборнікі “А жаўрук спявае” і “Кветкі Беларусі”. Агулам кампазітар напісаў каля 100 песень.

“Песні Мікалая Галаўнёва можна пачуць у розных кутках Беларусі, бо іх спяваюць як аматарскія калектывы і выканаўцы, так і прафесійныя арты-

ты, — адзначае Андрэй Струнчанка. — Напрыклад, ёсць яны ў рэпертуары Нацыянальнага акадэмічнага народнага хору Рэспублікі Беларусь імя Г.І. Пітовіча, ансамбля танца, музыкі і песні “Талала” Віцебскай абласной філармоніі і іншых. У некаторых творах Мікалай Галаўнёў выступае не толькі як аўтар музыкі, але і слоў. Піша Мікалай Галаўнёў музыку і на словы беларускіх паэтаў — Пімена Панчанкі, Генадзя Бураўкіна, Таісіі Бондар”.

ХЛЕБ, ГАРОДНІНА, ЧЫТАННЕ

З Віцебшчыны перанясёмся на Гродзеншчыну. Напрыклад, згодна з атрыманай нам інфармацыяй, у самім Гродна першага верасня ў культурным цэнтры “Фестывальны” адкрылася фотавыстава маладога фатографа Аляксея Аляксейчыка “Гродзенскія замалёўкі”. А ў Карэліцкім раёне, у аграгарадку Малюшычы, было наядана зладжана Свята хлеба.

Як пішучь супрацоўнікі Карэліцкага РЦКІНТ, падчас гэтага мерапры-

На здымках:

- 1 Канцэртная праграма ў Маладзёжным парку Магілёва.
- 2 “Фарынаўская марка”: пазытывы настрою.
- 3 Аграгарадок Малюшычы зладзіў Свята хлеба.
- 4 Новы песенны зборнік у творчай скарбонцы Мікалая Галаўнёва.
- 5 Работы маладога фатографа Аляксея Аляксейчыка прадстаўлены ў Гродна.

емства кожны ахвотны мог пакаштаваць свежыя пірагі, сушкі ды іншыя хлебабулачныя вырабы. Найбольшую ўвагу ва ўсіх прысутных прыцягвала кампазіцыя “Цар-хлеб”, які спяклі майстрыцы на ўсе рукі Надзея Загароўская і Лілія Кудзіна.

На малаўнічых аформленай зялёнай пляцоўцы перад Казлоўшчынскай гарпасялковай бібліятэкай — цэнтра агульнадаступнай інфармацыі, што ў Дзяляўскім раёне, бібліятэкары арганізавалі кніжны пікнік пад назвай “Кошык з казкамі”.

“Хлапчкі і дзяўчкі самі выбіралі, дзе працягнуць сябе: хтосьці захапіліся настольнымі гульнямі, хтосьці з задавальненнем адказваў на пытанні гульня-віктарыны “Літаратурны рынг”, а некаторыя уважліва слухалі выразнае чытанне бібліятэкаркам вясельных і паэчальных казак ды самі з радасцю чыталі ўслых”, — напісала нам бібліятэкар Аксана Лішч.

Восеньскія вячоркі пад назвай “Лета ў банцы” для ўдзельнікаў аматарскага аб’яднання “Пагаворым па шчырасці” прайшлі ў

Малабаставіцкай інтэраванай сельскай бібліятэцы, што ў Бераставіцкім раёне. На сустрэчы гучала сапраўдная ода гародніне, а ўсе прысутныя прымалі актыўны ўдзел у гульнях, віктарынах і конкурсах “Што б гэта значыла”, “Шыварат — на выварат”, “Папялушка” ды іншыя. Кожны ўдзельнік падзяліўся сваім вопытам вырошчвання гародніны, распавядаў пра вырошчванне вінаграду на сваім участку або расказваў пра каштоўную расліну — сунічны шпінат, які лёгка можа вырасці нават пачатковец-агароднік, а таксама абмяняўся з прысутнымі сваімі рэцэптамі арыгінальных нарыхтовак на зіму.

ЧАЙ З ЯБЛЫКАМІ ЦІ З ТРАВАМІ?

У аграгарадку Масяляны, што таксама ў Бераставіцкім раёне, зусім нядаўна прайшла забудляльная праграма “Маладзільныя яблычкі”, падрыхтаваная бібліятэкаркам мясцовай бібліятэкі для ўдзельнікаў аматарскага аб’яднання “Ладачкі”. Спачатку ўдзельнікі даведаліся пра гісторыю ўзнікнення трох Спасаў — Мядовага, Яблычнага і Арэхавага. А пасля прысутныя з задавальненнем удзельнічалі ў віктарынах, жартоўных конкурсах, загадвалі жаданні, успаміналі прыказкі і прымаўкі пра яблычны Спас, гулялі ў “яблычныя” гульні, а таксама з апетытам паспыталі розныя гатункі яблычак.

У аграгарадку Мілевічы, што ў Мастоўскім раёне, днямі адбылося

брэндавае свята “Наш край — кветкавы рай”, падчас якога ў мясцовай установе культуры сустрэліся кветкаводы і аматары травянога чаю. Як піша нам Настасся Збранаўская, гасцям свята была прапанавана выстава кніг і бібліякаварыя, а таксама тэматычныя фотазоны. На выставе “Кветкавы калейдаскоп” мясцовыя майстрыцы прадэманстравалі карціны, зробленыя з бісеру, а таксама сувеніры ў выглядзе кветак. Пазней адбыўся канцэрт, падчас якога выступалі аматарскія калектывы Шчучынскага раёна.

І апошні допіс, пра які не магу не згадаць, прыйшоў да нас з Магілёўшчыны. Як піша нам мастацкі кіраўнік Палаца культуры горада Бабруйска Наталля Шулікова, 29 і 30 жніўня ў Маладзёжным парку адбыліся канцэртныя праграмы шэрага калектываў і сольных выканаўцаў устаноў, а таксама выставы майстроў і гуртоў докарэаграфічна-прыкладнага мастацтва. Гледачы з цікавасцю паглядзелі канцэртныя нумары і выступленні артыстаў, а таксама пазнаёмліліся з разнастайнай інфармацыяй, што распавядала пра гісторыю ўстановаў культуры ды яе дзейнасць на асобнай прэзентацыйнай пляцоўцы.

Як бачна, нягледзячы на сённяшняе даволі складанае часы, восеньская палітра шматлікіх мерапрыемстваў, якія ладзіцца ў розных кутках Беларусі, па-ранейшаму стракаціць прывабнымі фарбамі ды ўражвае новымі крэатыўнымі формамі. Мяркую, так будзе і ў наступныя восеньскія месяцы. Таму заклікаю ўсіх чытачоў “К” працягваць пісаць нам пра ўсе адметныя падзеі, што адбываюцца ў вашых гарадах ці вясковых паселішчах. Сустрэнемся праз тыдзень!

Дзярэчынскі палац. Фота Яна Булгак. 1933 год.

Творчы энтузіяст Генадзь Коўш.

Багаты на гісторыю Дзярэчын

Каломна каля
Дзярэчына.

У вялікім будынку Дзярэчынскага сельскага Савета Зэльвенскага раёна ствараецца музей вёскі Дзярэчын. Ужо адкрылася першая гістарычная зала.

Сам Дзярэчын заўсёды быў мястэчкам, а цяпер гэта аграгарадок. Ён мае багатую і цікавую гісторыю. З п'яцімоўных крыніц вядома, што Дзярэчын 600 гадоў таму належаў жмудскаму баярыну Дрэмету. Аднак 10 кастрычніка 1416 года вялікі князь Вялікага Княства Літоўскага Вітаўт перадаў яго Копачу “за верныя службы”. А пазней, у сакавіку 1468 года вялікі князь Казімір працягнуў уладальніцкі запіс на сына Копача Васіля. Пасля Дзярэчынам валодалі Капачэвічы, Сангушкі, Кашырскія, Адзіншчыны, Палубінскія, Вішнявецкія, Валовічы, зноў Палубінскія і Сапегі.

У 1786 годзе быў пабудаваны новы Дзярэчынскі палац. Праўда, будынак планаваўся пад навучальную ўстанову для сыноў заслужаных вайскоўцаў. Але ў сувязі са зменай рэзідэнцыі будынак пераарбілі на палац.

У 1795 годзе ў дзярэчынскія дакументах згадваецца і дзярэчынская музычная капэла. Была там і вялікая бібліятэка Сапегу. Яна ступала толькі развіццёвай. Гэту бібліятэку пачаў збіраць сам Леў Сапега ў XVI стагоддзі. Ён сабраў каля 3000 тамоў. А папайніаў кнігазбор Францішак Сапега. Ён вёз з Еўропы ў Дзярэчын кнігі, творы мастацтва і шматлікія сувеніры. Захоўвалася ў Дзярэчыне і пераліска Сапегу.

У мастацкую калекцыю Дзярэчынскага палаца ўваходзілі каля 300 палотнаў галандскіх, італьянскіх і французскіх мастакоў. Былі там творы Веранэе, Ван Дэр Нэера, Эльжбеты Вігі-Лебрун і іншых мастакоў.

Апошнім уладальнікам Дзярэчына ў 1930-я гады быў міністр замежных спраў П Рэчы Паспалітай Яўстах Сапег. Палац быў разбураны ў перыяд Другой сусветнай вайны. Сёння пра

багаты на гісторыю Дзярэчын нагадваюць толькі падмуркі палаца і храмаў, а таксама каломна каля вёскі.

Веліч і слава Дзярэчына мінавалі. А каб гісторыю мястэчка захаваць для нашчадкаў, было вырашана стварыць у Дзярэчыне гісторыка-краязнаўчы музей. Тым больш, што ёсць для яго добрае памяшканне — вялікі двухпавярховы будынак сельскага Савета. Жыве ў Дзярэчыне і цікавы, творчы энтузіяст, які ўсё жыццё даследуе сваё мястэчка. Гэта — Генадзь Коўш. Генадзь выдаў ужо некалькі зборнікаў паэзіі і кніг-разважанняў. Адна з іх — “Высновы літвіна” (Мін., “Кнігазбор”, 2009) — з’яўляецца эклектычным зборам тэорый найноўшага часу пра ўзнікненне продкаў беларусаў. Генадзь ужо працуе метадыстам па развіццё народнай творчасці Зэльвенскага Цэнтра культуры і народнай творчасці, і сам грунтоўна займаецца музеем Дзярэчына. Ужо створана першая зала музея, яна прымае наведвальнікаў. А Генадзь Вікенцьевіч з вялікай цікавасцю і любоўю да сваёй маленькай радзімы распавядае пра гісторыю Дзярэчына і яго ўладальнікаў, а таксама пра музейныя экспанаты і планы:

— Большасць экспанатаў музея знойдзена на тэрыторыі Дзярэчына і ў суседніх вёсках. Адно знайшоў я асабіста, нешта адшукалі і перадалі для музея тутэйшыя жыхары. Першы музейны пакой складаецца з матэрыялаў, звязаных з уладальнікамі мястэчка Палубінскімі і Сапегамі. Напрыклад, 400 гадоў таму ў Дзярэчыне Палубінскія ўзвалі кляштар і касцёл. Гучным рэхам адгукнулася падзея XVIII стагоддзя, калі Сапегі пабудавалі ў Дзярэчыне адну са сваіх рэзідэнцый.

— Якія цікавыя і рэдкія экспанаты, звязаныя з гісторыяй Дзярэчына ўжо ёсць у першым пакоі-музеі?

— Сёе-тое рэдкае ўжо набыта. Таму з цікавасцю з экспанатамі знаёміцца наведвальнікі. Гэта калекцыя манет XVII — пачатку XX стагоддзяў, ключоў

XIX — пачатку XX стагоддзяў, цагляныя апрацаваныя і неапрацаваныя муляры, вырабы з гліны і металу XVIII — XIX стагоддзяў, зямельная карта пачатку XX стагоддзя, старая дзяржарная ручка, аправа, штопар, вупражы каця, аконная ручка, дзверы пячаныя XIX стагоддзя, швікі, падсвечнікі XVIII стагоддзя, каваны крыж XVII стагоддзя, ядры гарматныя, шмат старых фотаздымкаў Дзярэчына, і іншых экспанатаў. Асаблівай увагі заслугоўвае макет Дзярэчынскага палаца князёў Сапегу, які быў абудаваны ў 1786 годзе. Модуль выраблены майстрам Аляксандрам Ішчанкам.

— Бачу ў экспазіцыі і стары нямецкі пашпарт...

— Так, гэта нямецкі пашпарт 1917 года, выданы ў жыхарцы суседняй з Дзярэчынам вёсцы Залацеева Карней. Пашпарт на нямецкай і беларускай мовах. Рэдкі і каштоўны экспанат. Ёсць і паштоўка з выявай Жыровіцкай іконы Божай Маці, адпраўлена ў канверце са Слоніма ў Дзярэчын у 1926 годзе. На канверце стаіць паштоваы штамп Слоніма і Дзярэчына.

— Якія планы на бліжэйшыя гады ў пашырэнні музея мястэчка Дзярэчына?

— Планаў шмат. Цяпер рытуую пакой для літаратурнага Дзярэчына, які будзе распавядаць пра тых творчых людзей, што нарадзіліся ў Дзярэчыне і ў суседніх вёсках ці часова тут пражывалі. Сярод якіх быў публіцыст Ян Пятроўскі (1905 — 2002) — перакладчык і выдавец, які ў 1930-х гадах жыў у Дзярэчыне, аўтар нарыса “Дзярэчын — малы Версаль”, народны казачнік Іван Макей (1882 — 1955), англійскі гісторык Міхась Гелройц (1929), які нарадзіўся ў маёнтку Лобзава каля Дзярэчына, кіраўнік зэльвенскага літаб’яднання “Зоры над Зальвянкай”, настаўнік Пятро Марціноўскі (1932 — 2006) і іншыя. Гісторыя нашага мястэчка і лёс яго людзей павінны застацца ў памяці беларусаў, каб ім ганарыліся нашчадкі.

Сяргей ЧЫГРЫН
Фота аўтара

Тоесны сімвал Беларусі

Для мяне, беларуса, хлеб — гэта сімвал самой Беларусі. Хлеб і Васілёчак у жыццё заўсёды растуць побач, радуючы мае вочы і сэрца.

Нас з дзяцінства прывучаюць да беражлівых адносінаў да адной з самых галоўных святых — хлеба. Нездарма пазты яго параўноўваюць з жыццём і сонцам.

Хрумсткая скарыначка і непаўторны водар нікога не могуць пакінуць абьякавым. Іншага больш значнага сімвала ў жыцці чалавека, чым хлеб, не існуе. Аб ім напісана шмат вершаў, апавяданняў, кніг, казак. Складзена безліч загадак, прыказак, прымавак.

Хлеб з’яўляецца святым атрыбутам дастатку, залогам дабрабыту і асацыіруецца з карпатлівай і нялёгкай працай. Для продкаў ён з’яўляўся сімвалам зямлі: яго не рэзалі, а разломлівалі рукамі. Казалі: “Хлеб — цар стала”. У старажытнасці славяне клалі хлебныя каўрыгі перад абразамі. У полі збожжа для пасаваў маглі выносіць толькі мужчыны.

Традыцыя сустракаць дарагіх гасцей хлебам-соллю сведчыць пра дабрабыт гаспадарскага дома, гасціннасць. Пакаштаваць кавалачак хлеба з соллю азначала ўступіць з гаспадарамі ў сяброўскія, зычлівыя адносіны, падзяліць пароўну ўсе нягоды і клопаты. Калі хтосці некалі прыходзіў у госці і заставаў гаспадароў за ядой, то не казалі “смачна есці”, а “хлеб ды соль вашаму дому”.

Хлеб, спечаны на Каляды, ніколі не залісняе. Продкі лічылі: перевёрнуты хлеб скарынкай уніз прывядзе да няўдачы. Ні ў якім разе не гаспадару было пакідаць пачаты кавалак недаедзеным. У калядныя святы ў кожнай хаце ў куце пад абразамі ставілі вялікі ячменны або аўсанны сноп, знак урадлівасці і сімвал падзякі будучаму ўраджaju.

У нашых продкаў існавала традыцыя выпякаць хлеб у форме кальца. Праз адтуліну гэтага абярэга глядзелі на людзей, абараняючы сябе ад сурокаў.

Ні адно сватаўство не абыходзілася без хлеба. З караваем і соллю на ручніку сустракалі маладых з вячання. Каўрыгу выкарыстоўвалі ў якасці абярэга, абклаўшы вакол нованароджанага ў калысцы.

Хлеб выкарыстоўвалі таксама пры абрадзе наваселья. У новы дом на ноч упускалі ката або пёўна, затым заносілі святы абраз і каўрыгу.

Смянша з хлеба лічылася вялікім грахам, а нядбайнае стаўленне нават да хлебных крошак маглі прывесці да недахопу грошай і голаду. Пакінуць надкушаным кавалак хлеба пагражала стратай шчасця і сілы.

З хлебам праводзілі на фронт і сустракалі з вайны. Памінікі таксама не абыходзіліся без хлеба, якім памінікі памерлага.

Для таго, каб мы кожны дзень на сваім stole мелі духмяны хлеб, ад ранку да позняга вечара працуюць не пакладаючы рук хлебаробы. Хвала і пашана ім!

Менавіта таму свята дажынак — адно з самых пачэсных і важных на роднай зямлі!

Канстанцін КАРНЯЛЮК

Легендарны край — у падарунак дзецям

1 верасня ва Ушачах адбылося ўрачыстае адкрыццё новага будынка Дзіцячай школы мастацтваў.

Калі пад'язджаеш да Ушачаў, дык найперш звяртаеш увагу на магучыя сосны і дубы, на дзівосны лес, які атачае навакольнае краявіды. Мясціны тыя і сапраўды адрознівае не толькі прыгажосць ландшафту. Спашлемся, да прыкладу, на энцыклапедычныя звесткі. Як яны сведчаць, існуюць старажытныя мапы, у прыватнасці, швейцарская карта мінеральных вод Еўропы XVII стагоддзя, дзе зафіксавана: у тыя векапопныя часіны тут білі 3-пад зямлі ўнікальныя жыватворныя крыніцы, якія лячылі людзей... Ушаччына — край легендарны. Хто з нашых су-

часнікаў не ведае пра гэты партызанскі "блок-пост"? І дасюль у лясах, дзе захаваліся рэшткі зямлянак, можна нібы пачуць рэха кравапралітных баёў Вялікай Айчыннай вайны...

Але вось ён, дзень сённяшні Ушаччыны. Прынамсі Дзень ведаў, у які адбылася яркая падзея для дзетак у самім райцэнтры: ўрачыстае адкрыццё новага будынка Дзіцячай школы мастацтваў.

Пра яго нам распавёў начальнік аддзела ідэалагічнай работы, культуры і па справах моладзі Ушачкага райвыканкама Пётр Алексеев.

"Трэба нагадаць, што школа мастацтваў існавала і дагэтуль — летась яна адзначыла юбілей: 50 год з дня свайго заснавання, — адзначае ён. — Але ж ўвесь гэты час установа працавала ў прыстасаваных памяш-

Сённяшні дзень Ушаччыны: падчас ўрачыстага адкрыцця новага будынка Дзіцячай школы мастацтваў.

каннях, не заўсёды зручных і утульных.

І вось Ушачкага дзіцячая школа мастацтваў, як кажуць у народзе "музыкалка", нарэшце справіла доўгачаканае навааселле. Якраз да Дня ведаў, пасля некалькіх год рэканструкцыі, ва Ушачах з'явіўся абноўлены будынак, які стаў яшчэ адным упрыгожваннем ра-

ённага цэнтры ды сапраўдным храмам мастацтваў, якому пазайздросіць і буйныя гарады.

Чарговым знакавым падарункам ушачанам ад дзяржавы назваў гэты аб'ект старшыня Палаты прадстаўнікоў Нацыянальнага сходу Рэспублікі Беларусь Уладзімір Андрэйчанка. Ён быў сярод ганаровых

гасцей мерапрыемства і, шыра кажучы, дзякуючы яго падтрымцы, стала магчымым кардынальная рэканструкцыя аднаго з корпусоў сярэдняй школы, а фактычна — новая будоўля.

Безумоўна, калектыў педагогаў і юныя выхаванцы атрымалі цудоўныя ўмовы для працы і навучання.

Уладзімір Андрэйчанка адзначыў, што, магчыма, не ўсе выпускнікі школы мастацтваў звязжуч з творчасцю далейшае жыццё, свае працу і лёс. Але ж галоўнае, як падкрэсліў спікер беларускага парламента, каб выхаван-

Андрэйчанка, старшыня Віцебскага абласнога Савета дэпутатаў Уладзімір Цярэнцьеў і старшыня Ушачкага райвыканкама Уладзімір Аўдошка. Госці, сярод якіх былі прадстаўнікі будаўнічых і праектных арганізацый, кіраўнікі прапрпрыемстваў і ўстаноў Ушаччыны, жыхары гарада, прайшлі з экскурсіямі па калідорах і кабінетах школы, а заключным акордам урачыстасці адкрыцця стаў канцэрт у новай зале".

Здаецца, пра такую залу калісьці мог толькі марыць наш славетны сусветнавядомы пісьменнік Васіль Бы-

Фота прадстаўлены Ушачкага райвыканкама

Школа любові да ўласных каранёў

(Заканчэнне. Пачатак на старонцы 4)

З часам з'явілася яшчэ адна асаблівасць — сказала блізкасць аэрапорта і датычнасць многіх жыхароў раёна да авіяцыі. У 1972 годзе ў школе распачала сваю дзейнасць адзіная ў Беларусі Малая павятравая акадэмія, дзе вучні маглі пазнаёміцца з прафесіямі лётчыка, штурмана, дыспетчара, механіка. Заняткі для школьнікаў праводзілі выкладчыкі вучэбна-трэніровачнага атрада Беларускага ўпраўлення авіяцыі. У сценах школы наведвальнікі акадэміі вывучалі тэорыю, а на лётным полі і ў цэхах авіярамонтнага заводу знаёміліся з умовамі працы авіятараў і авіятэхнікаў.

далёка за межамі рэспублікі па аддаленых кутках Савецкага Саюза. У выніку ўдзельнікі клуба першымі ў БССР атрымалі залатыя значкі ўсеаюзнай турысцкай экспедыцыі.

Сёння савет музея дбае і аб выпуску ўласных выданняў, якія дапамагаюць данесці вынікі пошукавай і даследчыцкай дзейнасці да шырэйшага кола чытачоў: з 2005 тут выдавалі школьную

Узоры зброі часоў Вялікай Айчыннай вайны. Фота з сайта школы

У ПАДАРОЖЖАХ З ПАМЯЦЦЮ АБ ДОМЕ

Апошні з раздзелаў экспазіцыі музея прысвечаны развіццю школьнага турызму і краязнаўства. З 1978 года ў школе на працягу трох дзесяцігоддзяў дзейнічаў пад кіраўніцтвам Станіслава Холева турысцка-краязнаўчы клуб "Брыганціна", які ладзіў экспедыцыі і падарожжы як па ўсёй Беларусі, так і

краязнаўчую газету "Даследчык", а з 2010 — "Койданаўскі тракт" (так называлася да 1939 года вуліца Чкалава). Аб краязнаўчай дзейнасці таксама распавядаюць даведнік "Народны краязнаўчы музей школы № 90", брашура "Девяностая. Історыя адной мінскай школы", кніга "Под парусамі "Бригантины" і дапаможнік для

У школьным музеі.

шэронне аб стварэнні ўласнага музея, арганізацыю яго экспазіцыі таксама было даручанае калектыву, згуртаванаму вакол музея 90-й школы. Адкрыццё новага музея ў будынку раённай адміністрацыі ў 2018 годзе было прымержаванае да 80-годдзя Кастрычніцкага раёна сталіцы, а аснову яго экспазіцыі, вядома, таксама склалі прадметы, сабраныя ў школьным музеі.

НАТХНІЦЬ НАСТУПНІКАЎ

Школа мае таксама і ўласны цудоўна аформлены сайт, напаяўненню якога

ва Холева выйшла таксама кніга "Да родных вытокаў", у якой прадстаўлены рэкамендацыі па арганізацыі краязнаўчай работы са школьнікамі. Асобныя раздзелы дапаможніка прысвечаны гістарычнаму краязнаўству, вывучэнню культурных, прыродных, дэмаграфічных і эканамічных асаблівасцяў мясцовасці, а таксама практычнаму прымяненню гэтых даследаванняў — стварэнню музейных пакояў, краязнаўчых сайтаў, навукова-даследчых праектаў. Са старонак кнігі настаўнікі, вучні і ўсе цікаўныя могуць даведацца, як выкарыстаць і вывучаць у школе археалагічныя, гістарычныя і архітэктурныя помнікі, даследаваць тапаніміку, экалогію, збіраць рухомыя помнікі гісторыі, запісваць успаміны жыхароў, праводзіць генеалагічныя пошукі, і многае іншае.

Будзем спадзявацца, што кніга гэтая знойдзе сваіх цікаўных чытачоў, якія не прамінуць прымяніць атрыманыя парадкі на практыцы. Вераўна, што чым болей у нашых установах адукацыі будзе такіх сапраўды народных музеяў і краязнаўчых асяродкаў, тым болей сапраўдных грамадзян свайго краіны яны здолеюць выхаваць. Любоўю да Радзімы мусіць браць пачатак са школьнай лавы.

Жыццё з хуткасцю гадзіна ў хвіліну

Тканіна ў гарошак і піянерлагер “Артэк”

Бацьку Валя памятае дрэнна. Засталася памяць аб ласкавых і дужых бацькавых руках, калі бацька нёс яе кудысьці. Валя выглядала з-за бацькавага пляча. Малой здавалася, што яна знаходзіцца вельмі-вельмі высока над зямлёй, але страшна не было: тата побач. Удзельнік Вялікай Айчыннай вайны Рыгор Атрошчыкаў памёр ад наступстваў цяжкага ранення. У Валюшы захаваліся цёплыя ўспаміны пра бабулю і дзядулю. За сталом у іх збіралася ўся сям’я, строгі дзядуля сячыў, каб усе дзеці добра сябе паводзілі, а добрая бабуля падкладала ўнукам на талеркі смачныя кавалачкі. Колькі сябе памятае Валя, яна ўвесь час спявала. Зусім малой яна ўзбіралася на зэдлік і гучна спявала... “Інтэрнацыянал”.

Ужо ў дзіцячым садку дзяўчынка актыўна ўдзельнічала ў канцэртах і конкурсах мастацкай самадзейнасці, на якіх пастаянна атрымлівала прызы. Запомніўся першы падарунак на конкурсе — адрэз чырвонай тканіны ў белы гарошак. Мама пашыла з гэтай тканіны сваёй юнай артыстцы прыгожую сукеначку, у якой дзяўчынка ні адзін раз выступала на сцэне. У школе ўдзел у конкурсах працягваўся. Пры выкананні песні пра ляльку малая рухамі яе адлюстроўвала. Радаснай падзеяй у жыцці стала і вельмі важная для савецкіх дзяцей узнагарода — пушэчка ў гаюльні піянерскага лагер “Артэк” за выкананне песні “Крайсер “Аўрора”. Школьныя гады ўспамінаюцца як шчаслівы час, напоўнены апладысмантамі глядачоў і радасцю творчасці. Музычны кіраўнік настойліва раіў Валюшыню паступаць у кансерваторыю, але, на жаль, такой магчымасці ў дзяўчынке не было.

25 ГАДЗІН У СУТКАХ

Адразу пасля заканчэння школы Валюшыня пайшла працаваць. Неўзабаве сустраўся на яе шляху прыгажун Канстанцін Завадскі і, як спявалася ў старой песні: “Мяне мілы перавёў на сваё прызвішча”. У 1968 годзе Валя з мужам пераехалі ў Светлагорск. Жыццёна ўладкавалася на Светлагорскую ЦЭЦ спачатку стралачніцай, а потым была дзяжурнай трэцяга паста, адсочвала палачу торфу і вугалю.

Аднойчы бегла яна на працу і, што называецца, ад радасці называлася “Зла-лёк доўга, цячэ рака Волга”. “Пакажыце, дзяўчына! — спыніў яе нейкі мужчына. — Чакаю вас сёння на рэпетыцыі а 19 гадзіне”. Аказалася, гэта быў кіраўнік мастацкай самадзейнасці Палаца культуры энергетыкаў Уладзімір Савіч. Зноў у Валюшыню перапылілася жыццё і песня. Так склаліся абставіны, што

траіх дзяцей ёй давялося адной гадаваць. Усё паспявала ўдава: і дзетак абыходзіць, і ў грамадскай працы актыўна ўдзельнічае, і вучыцца на вярчэнні аддзельніцы тэхнікума. Дыплом атрымала ў 34 гады. Стала маляром-тынкаўшчыкам 5 разрады, потым майстрам будаўнічай брыгады. Каб у дзетак быў і смачны стол, і сучасныя ўборы пасля працы займалася рамонтам кватэр. Песня па-ранейшаму была верным спадарожнікам яе жыцця. Пастаянна спявала на канцэртах і на сцэне мясцовага Палаца культуры, і ў шматлікіх гастрольных паездках, і з поспехам выступала на конкурсах мастацкай самадзейнасці. Да таго ж яшчэ і шыла, і вязала, і вышывала. “Калі ты ўсё паспяваеш зрабіць?” — дзівіліся сяброўкі. “А ў мяне ў сутках дваццаць пяць гадзін: я ўстаю на гадзіну раней”, — смяялася Валюшыня.

ХОР “СПЯВАЙ, ДУША!” І НАРОДНЫ ТЭАТР “СПАДЧЫНА”

Быда прыйшла нечакана. У выніку выптворчай траўмы і перанесенай аперацыі ў 54 гады спяваць Валюшыня Рыгораўна ўжо не магла. Адступіла перад цяжкасцямі — не ў яе характары. Стала вядучай у хоры “Спявай, душа!” і пачала выступаць у размоўным жанры. З дапамогай кіраўніка хору Валюшыны Карабанавай стала паволі працаваць над аднаўленнем голасу. Дырэктар Наталія Багданік запрасіла яе на працу ў ЦД “Тандэм”. Нарэшце нерэалізаваная мара юнацтва аб сцэне ўвасобілася ў жыццё. Пастаянна выступала Завадская на ранішніках і карпаратывах. Часта для сваіх герояў прыдумляла і сама шыла сцэнічныя касцюмы. Каго толькі не даводзілася іграць: зайчыкаў, малпаў, жуюк, кротаў, мядзведзяў, спадарыню Белануку, Бабу-Ягу, Шахерзаду... Паглядзела на яе выступленні рэжысёр народнага тэатра “Спадчына” Ада Кузьмянка і запрасіла ў труп. Пер-

Валюшыня Завадская.

шая роля апынулася вельмі складанай — місіс Пэлі ў п’есе Д. Патрыка “Дзіўная місіс Сэвідж”. Справа ў тым, што гераіня дала зарок маўчання. Трэба было стварыць ролю з дапамогай мімікі і пластыкі, а гаюльнае — трымаць у сабе ўнутраны стан да смерці абражанай жанчыны. Артысты гэта ўдалося! Калі ў канцы місіс Пэлі прамаўляе некалькі слоў, у многіх глядачоў наварочваліся слёзы суперажывання. Аднойчы на гастроль у санаторый “Сярэбраныя ключы” пасля спектакля на сцэну падня-

ла Гомельскім абласным конкурсе. Журы апладзіравала стаячы. У спектаклі па п’есе В. Кучкінай “Сотавы” ў Завадскай толькі адна сцэна — дыялог з дачкой. Але ў кароткай сцэне актрысе ўдалося стварыць вобраз маці, якая і лае сваю шалапутную дачку, і спачувае ёй, і любіць яе. І зноў пасля спектакля прыйшла за кулісы на гэты раз рэжысёр Котласкага тэатра, захоплены агузнаўся аб акцёрскай працы Валюшыны і сказаў: “Вы зможаце іграць у п’есах Чэхава і Астроўскага”.

Падчас канцэрта ў вёсцы Якімава Слабада Светлагорскага раёна.

лася прафесійны рэжысёр і спытала ў Завадскай, які тэатральны інстытут яна скончыла. Вельмі здзівілася, што роля выканана непрафесійнайкай: “У нас у тэатры акцёрка згуляла гэтую ролю горш, чым вы”. У вадзіві В. Салагуба “Быда ад далікатнага сэрца” з бляскам выканала Валюшыня камедыю роллю “тамбоўскай ваўчыцы” спадарыню Кубыркінай. У спектаклі “Сёстры” па п’есе М. Латышава “Старыя з другога паверхы” актыўная і дзейная Валюшыня змагла стварыць вобраз поўнай сваёй супрацьлегласці — нясмелай і накорлівай Мані. Спектакль гэты атрымаў і Дыплом

НАМЕСНІК СТАРШЫНІ САВЕТА ВЕТЭРАНАў

Валюшыня Рыгораўна ўжо больш за дваццаць гадоў з’яўляецца намеснікам старшыні Савета ветэранаў Светлагорскай ЦЭС. Яна адказвае за арганізацыю культурна-масавых работ. Пастаянна праводзіцца экскурсіі па горадзе, ветэраны неаднаразова наведвалі карцінную галерэю “Традыцыя” імя Германа Пранішнікава, гісторыка-краязнаўчы музей, Дом рамёстваў, канцэртны вядомых выканаўцаў. Акрамя таго, Валюшыня Завадская часта арганізоўвае экскурсійныя паездкі для былых

работнікаў ЦЭС. Экскурсіі праводзіцца як на прадпрыемствах горада Светлагорска, так і на прадпрыемствах і ў памятных месцах па ўсёй Беларусі. Ветэраны пабывалі ў Мінску, Брэсце, Гомелі, Мазыры, Жлобіне, Рэчыцы, Рагачове, Калінкавічах, Чырвоным Беразе і іншых гарадах. Такія паездкі даюць магчымасць ветэранам даведацца пра нешта новае, з карысцю культурна правесці вольны час, ды і проста пагутарыць адзін з адным.

ГАСПАДЫНЯ КЛУБА “НАТХНЕННЕ”

Дырэктар ЦД “Тандэм” прапанавала Валюшыню Рыгораўне стварыць клуб для пажылых людзей. Валюшыня адважна ўзялася за новую для сябе справу. Нарэшце, яна змагла здзейсніць сваю мару — працаваць у галіне культуры. На першае пасяджэнне клуба прыйшло ўсяго сем чалавек. Але гаспадыня клуба не ўпадла ў адчай: сама развешвала аб’явы на афішных тумбах, хадзіла ў прафкамы прадпрыемстваў ветэранаў пра новы клуб. У кастрычніку 2004 года на вечар сабралася 33 чалавекі. Гэты дзень і лічыць Валюшыня Завадская Днём нараджэння, вобразна кажучы, свайго “чацвёртага дзіцяці” — клуба “Нахненне”. Яна сама піша сцэнарыі і праводзіць вечары адзін раз у два тыдні. Заўсёды ўсё робіць з любоўю да людзей і вялікім стараннем зрабіць вольны час гасцей клуба займальным. Вечар у гонар Раства Хрыстова абавязкова праводзіцца 7 студзеня. Таксама кожны год праходзіць вечары, прысвечаныя Дню

дыня клуба абавязкова цёпла і душэўна віншуе імянінніка, затым для яго спаўняецца песня. Валюшыня Рыгораўна прымудраецца надаць увагу кожнаму госцю (а іх часам бывае і больш за сто). Абавязкова палыдзе да кожнага століка, скажа добрыя словы, пацікавіцца меркаваннем аб праграме вечара і спытае аб пажаданнях на будучыню, з кім пажартуе, кагосьці падбадзёршыць, запрасіць прыйсці час, ды і проста пагутарыць адзін з адным.

Энергійная Валюшыня Рыгораўна правяла некалькі вечароў “Але, мы шукалі таленты!”, выбрала сярод членаў клуба адорных людзей і стварыла канцэртную брыгаду клуба “Нахненне”. Асноўны склад брыгады: Таціяна Бачура, Валерыя Бераснеў, Наталія Кузьменка, Мікалай Марцішонка, Тамара Стрэльчанка. Калектыву прымае ўдзел у гарадскіх культурна-масавых мерапрыемствах і актыўна з поспехам гастрольна па аграгарадках раёна і мясцовых прадпрыемствах. Голас Валюшыны Завадскай аднаўляўся, і шпяр спявачка з душэўнай цёплыняй шпурала лорынь глядачам свой талент, ператварае кожную песню ў маленькі спектакль. На гастроль яна выступае як чалавек-аркестр: арганізатар паездкі, кіраўнік канцэртнай брыгады, канферансе, спявачка і майстар гутарковага жанру.

КРЫНІЦА ЭНЕРГІІ

Жыццё Валюшыны Рыгораўны не была выслана ружамі, некалькі разоў зларалася такое гора, што і ворагу не пажадаеш, бывала і збрала людзей, якім давярала, як сабе. Але яна мужна збрала ўсе сілы і, нікому не жадуючы зла, ішла далей. Валюшыня Завадская — пастаянная ўдзельніца усіх гарадскіх культурна-масавых мерапрыемстваў і актыўна ўдзельніча ў грамадскім жыцці. Яна ўжо даўно страціла кошт грамад і дыпломна, атрымвала на конкурсах і фестывалях мастацкай самадзейнасці рознага ўзросту. На пытанне ве аб тым, як у яе, кляпатлівай і любячай маці трох дзяцей, бабулі дзевяці ўнукаў, прабылі пяці праўнукаў, атрымоўваецца знаходзіць сілы на ўсе шматлікія справы і абавязкі, яна заўсёды адказвае: “Ёсць такая прафесія — любіць людзей”.

Галіна КАПЕЦКАЯ
Фота з архіва
Валюшыны Завадскай

(Заканчэнне.
Пачатак у № 33 — 35)

“ВІЗІТ” БЭЛЫ

Безумоўна, Бэла Масумян актрыса пераўраўдзена-ная: трагічная, романтичная, лірычная. Я памятаю яе інстытуцыя працы, і ўжо яны ўзрушвалі глядачоў. Але сёння можна шчыра сказаць: пакуль іграць геранію ў Рускім тэатры было па ўзросце і сілах вялікай Аляксандры Клімавай, Бэла галоўных роляў не мела. Нядаўна яна мне сумна і пакорліва прызналася: “Гэта для тэатра нармальна”. Таму большая частка яе сцэнічнай кар’еры — а значыць, і жыцця — прайшла, так скажам, у ценю. А калі месца гераніі вызвалілася, галды яе ўжо былі не тыя. Заставаліся хіба ўзроставыя ролі: скажам, сястра Пане Каханку ў аднайменным спектаклі і Клара ў “Загадкавым візіце” — гэты спектакль у 2012-м паставіў Барыс Луцэнка.

Як звычайна, п’еса яго не задаволіла — і нічога, што ейным аўтарам значыўся легендарны Дзюрэнмат. Запрасіў мяне для яе перапісвання “пал сабе”. Перагледзілі здымкі Барысам экранізацыі: і з Інгрыд Бергман, і з Кацярынай Васільевай. Назву “Загадкавы візіт” прапанаваў я. Барыс ухваліў: “Назва касавая”.

Як ніколі не здаралася ў папярэдніх нашых працах, напісаў я і шэраг новых сцэн. Зрабіў новы, зусім не аўтарскі, нейкі шматзначна-містычны фінал, увёў новага персанажа — карэспандэнт-даследчыка Шпігеля. Барыс шукаў, вагаўся, перабіраў варыянты: адных пачаткаў было ажно шэсці! Урэшце я выбухнуў: “Ты не гатовы для працы, бо не ведаеш, чаго хочаш!” На гэта Барыс сахаціна адказаў: “Ведаю. Бяром трэці варыянт”.

На жаль, у гэтым спектаклі Бэла Масумян сыграла сваю апошняю вялікую ролю. Яе дараванне не змагло напоўніну раскрывацца праз час і абставіны. Цяпер Народная артыстка ў ценю, на мізэрнай стаўцы. У тэатры, дзе яна служыць з 1960-га, адразу пасля інстытута, ёй няма каго іграць...

ЗМЕНЛІВАСЦЬ ЗАХАПЛЕННЯ

Паралельна Барыс падбіваў мяне да інсцэніровак іншых яго задум. Нешта было завершана, нешта мы пачыналі, а потым ён “астываў”. І такога было даволі: “Споведзь куртызанкі”, “Кароль Лір”, нейкі дэтэктыў, “Лісіятрата”, над якой мы са сваркамі біліся паўгода...

Пасля “Ніначкі”, куды ўдала ўпісалася мае кінаралікі, Барыс заявіў, што не бачыць цяпер спектакля без кінаўставак. І я здымаў іх да яго пастановак “Распуснік”, “Мачаха”, “Защаканы апостал” — без ганару, проста па-сяброўску, бо заданні Луцэнка заўсёды былі цікавыя.

На прэм’еры майго фільма “Каля Чырвонага касцёла” ў

Сцэны са спектакляў “Ніначка” і “Легенда аб бедным д’ябле”.

Таленавіты і непрадказальны

Палацы Рэспублікі сабралася мінская багема. Канешне, такая імпрэза не магла прайсці без Барыса. На фуршэце насілаўся ад яго дыфрамбаў. І тут жа (“Не хацеў раней адрываць цябе ад працы над фільмам”) атрымаў прапанову ў “пералічываць” п’есу Лопэ дэ Вега “Вар’яты з Валенсіі”, “акунушы” яе падзеі ў сучаснасць. Я адразу прапанаваў у адказ:

— А давай побытавыя размовы перададзім прозай, а сцэны кахання пакінем у вершаванай форме.

Ён загарэўся, праца пачалася: я сеў “абсучасніваць” гішпанскага класіка. Зрабіў! Але... як бывае з патрабавальнымі да сябе талентамі, Барыс ужо захапіўся іншым праектам.

І вось наш сябра Валеры Рубінчык запрасіў нас на прэм’еру “Адступніка”. Яго ўжо “выціскалі” з “Беларусьфільма”, і было зразумела, што гэта апошні фільм рэжысёра, зняты ў родным Мінску. У Валерыя ўжо не было тут жылля, і мы пасля прагледу да раніцы сядзелі ў нумары гатэля “Мінск” — у двух кроках ад дома яго дзяцінства. Частым у нашай кампаніі быў выканаўца галоўнай ролі ў “Адступніку” Рыгор Гладзіў.

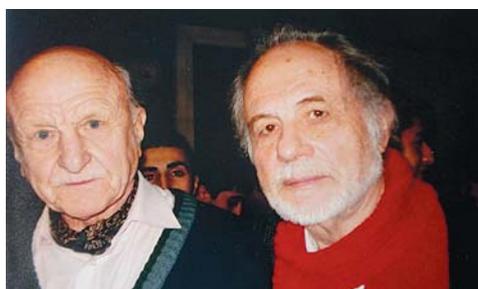
Памятаючы былы шалёны поспех рубінчыкавай “Лісіятрата” ў Тэатры кінаакцёра, Луцэнка прапанаваў Валерыю паставіць у Рускім тэатры, якім цяпер кіраваў. Нават намесцілі праект: “Мандрагора” — зноў нешта з класіка... На жаль, усё патанула ва ўзніслы шматслоўных размовах.

Тры прыклады чуліваасці

Перад рэпетыцыяй “Выпалковага вальса” я зламаў нагу. “Хуткая дапамога” проста з тэатра завезла мяне ў траўматалогію 6-й клінікі. Не паспелі мяне там аформіць, як прымаўляў Луцэнка.

Ён патрымаў візітамі і доўгімі размовамі Расціслава Янкоўскага, які часта ў апошнія гады хварэў.

Ён да канца адведваў у Доме састаралых Народна-

Уладзімір Арлоў і Барыс Луцэнка. 2015 год.

га артыста Юрыя Ступакова. “Ён так змяніўся, — сумоваў Барыс, — ледзь пазнаў яго ў троне”.

Гэта — пра асабістую ягоную рысу: чуліваасць.

Вечнасць на дваіх... і на астатніх

А яшчэ ў 2016-м ён ажыццявіў пастаноўку, у якой вышлі тры магутныя сцэнічныя таленты: Расціслава Янкоўскага, Бэла Масумян і яго. Сышліся ў апошні раз...

Спектакль “Далей цішыня” з вялікімі Фаінай Ранейскай і Расціславам Плятам глядзеў я ў Маскве ў тэатры Масавета. Сорца сціскалася ад спачування пары няшчасных старых, якім у дамах дзвяней не знаходзілася месца. Памятаю, як у гатэлі Гомеля, будучы ў кінаэкспедыцыі, са слязьмі слухаў тую пастаноўку па радыё...

Барыс запрасіў мяне для напісання новай, ягоннай сцэнічнай версіі і сказаў, што паставіць спектакль менавіта на аснове гэтай п’есы найбліжэйшага паграбу Расціслава — да свайго 85-годдзя.

— Але не будзем ціснуць на традыцыйную спачувальную шкалобу да старых, — тут жа дадаў ён. — Трэба шукаць новыя матывы паводзінаў, арыенціры памкненняў персанажаў. Табе тут будзе дастаткова працы.

Патрабаванні Барыса паставіў жорсткія: структура павінна мець кінасцэнарны выгляд — кароткія эпізоды. Прычым сцэны з Янкоўскім трэба зрабіць так, каб ён не ўставаў, а гаварыў сядзячы ці ляжачы — артысту ўжо цяжка рухацца.

Ужо на першую, яшчэ “застольную”, рэпетыцыю Бэла і Слава з’явіліся з поўным веданнем вялікага тэксту — Народныя ж! Разуменіца Масумян прапанавала назву “Вечнасць на дваіх” — і яна ўсім нам спалабалася.

Потым бываў я ў тэатры рэдка. Па тэлефоне чуў ад Барыса скаргі на творчыя рознагалосы з Янкоўскім, і ў сувязі з гэтым трыма мяне дапісваць ці перапісваць гэты, і вось гэты, і яшчэ вось гэты эпізод. Да таго часу ўжо ва ўсіх была электронная пошта, таму барысавы заўвагі-заданні выконваліся без заходу да яго.

Ужо на прэм’еры спектакля, пры першым жа з’яўленні на сцэне Янкоўскага і Масумян, абрынуўся гrom... не апладысментуў, аваяцый!

Калі перад трагічным фіналом — разлукай навечна! — муж запрашае жонку на вальс, і Янкоўскі з цяжкасцю ўсё ж урэшце ўзімаўся з крэсла, лапа апладзіравала шалёна, доўга не даючы актёрам вымаўляць далейшы тэкст. А затым — зноў бясконачная аваяць: Янкоўскі адкідае кіёчак! Так пара старых і стаіць доўга, хістаючыся бы ў таны.

Здаралася, у часы лячэння Янкоўскага ролю ў спектаклі іграў іншы актёр. Я чуў, як лякасы глядачы цікавіліся: хто сёння будзе? Калі не Янкоўскі, пакупка квітка адкладалася. І на яго, і на Бэлу хадзілі мэтаанакіравана.

Калі адшпору ўнябт Расціслаў Янкоўскі, спектакль, нібы па інэрцыі, сыгралі яшчэ пару разоў з дублёрамі — і “Вечнасць на дваіх” зняў з афішы. Гэта разумна.

Бэла Масумян.

Гульня, перарваная смерцю

Засядкі спектакль “Гульня ў джын” з вялікім Арномам Джыгарханянам і Ташынай Карпавай мінчукі бачылі ў 70-я гады на сцэне Дома афіцэраў. Пастаноўка як бы стала папярэдняй узніклых у 90-я антрэпрыз: два выканаўцы, стол і два крэслы — вязы яе куды заўгодна на гастролях!

І вось ужо ў 2014-м Барыс надумаў “спамануць маладосць”: пачынаў жа ён у тэатры як актёр. Мужчынскую ролю ў дзёце захацеў іграць сам. Партнёркай без ваганняў выбраў Бэлу Масумян — каго ж яшчэ?!

Канешне ж, п’есу ён звывла вырашыў “перакроіць”. На гэты раз заданні мне даваліся канкрэтныя: кіштату, тут патрэбны пальямны маналог пакрыўджанага жанчынамі Яго, а тут патрэбны патэтычны антымужчынскі накіраванасці маналог Яе — пакінутай самотнай жанчыны, а тут напішы звязку... І гэтак бясконачна, да самага дня прэм’еры.

Карты ў трактоўцы Барыса былі хіба віртуальныя, таму і назву ён прымдумаў новую, абагульняльную: “Ён і Яна”.

Свой удзел у інсцэніроўцы звывла схаваў пад псеўданімам Ян Рош. Спектакль раз на месца з’явіўся на малой сцэне з 2014 года. Раз — два ў сезон я яго наведваў: як правіла, не адзін. Хаця скарзіўся Барыс на аслаблы зрок, мяне ў залі на сорак чалавек заўважыў і падчас дзеі адорваў нейкай павяжліва-жартоўнай рэплікай “ад сябе”.

Апошні раз спектакль быў заяўлены ў афішы на 19 лютага 2020-га. Прабачце за сумны жарт, але Барыс яго сарваў: за

два тыдні да таго, 5 лютага, яго не стала.

Апошнія выхадзі

Барыс праявляў іграць у дзёце з Масумян “Ён і Яна” — і бадай толькі гэта яшчэ звывала яго з гэтарам, які ён некалі так праславіў. Пасля значы-прыёмкі чужой пастаноўкі ён перадаваў мне па тэлефоне меркаванні, выказаныя на мастацкім савете, дзяліўся сваім поглядам, цікавіўся маёй думкай. Але рабіў гэта ўсё больш абывакава, нека раўнадушна.

Аднак усё яшчэ не губляў надзеі нешта значнае паставіць “на развітанне”, прасіў парадзі. Ды ўсё, што яму прапанаўвалі — і не толькі я — ён па розных матывах, часцяком дробязных, адрынуваў. Я некалі на “падвышаных тонах” выпаліў:

— Ты найперш вышукваеш нагоды, каб гэтага не ставіць! Ён змяўчаў.

Апошні раз ён патэлефанаваў мне роўна за месяц да смерці, 6 студзеня. Павіншаваў з Днём нараджэння — такая ў нас была шматгадовая звычка. Паскардзіўся на страту зрока.

Я звывла запытаўся: — Што маеш намер ставіць? Чым заняты?

Пасля доўгага маўчання ён уздыкнуў:

— Ды нічым.
— Глядзі, калі што надумаеш, Арлоў заўсёды побач.
— Я ведаю. Дзякуй, Валодзі.

“Не везёт мне в смерти...”

Барыс аднаго за адным праводзіў у апошні шлях сваіх улюбёных артыстаў: Юрыя Ступакова, Аляксандру Клімаву, Юрыя Сідарова, Славу Янкоўскага, Пецю Юрчанкова, Алега Корчыкава, Валодзію Шэлеава, Юру Казючэна, Зою Асмалюўскую... Амаль з усімі развіталіся на сцэне тэатра. А трону Барыса выставілі ў фая: бо і зала, і сцэна на капітальным рамонце. “Не везёт мне в смерти...”

Затое цяпер там, на нябёсах, у яго адметная трупца. І задумы няздзейсненага, непастанаванага тут ён будзе нейкім патэтным чынам унушаць шматлікім вучням — і яны самаздаволена палічаць гэта сваімі знаходкамі. Ну і добра.

Доўгая і плённая эпоха рэжысёра Барыса Іванавіча Луцэнка ў беларускім мастацтве скончылася.

...Калі мы супрацоўнічалі, ён тэлефанаваў мне па восем разоў на дзень. Пасля мог не звываць паўгода. Калі я распавёў пра тое нашаму сябру Валерыю Рубінчыку, ён удумліва і сумна заўважыў:

— Што ж здзіўнага: Барыс сябраў з усімі па чарзе.

Сёння згадаўшы пра той дыялог, я адзначаў: у той чарзе я быў у апошнія пяцьнаццаць гадоў яго жыцця.

Уладзімір АРЛОЎ,
кінарэжысёр

Некалькі гадоў таму, займаючыся радаводнымі таямніцамі бабুলі Адама Міцкевіча, Тадоры Пенкальскай, якая і сама была кальвіністка, і продкаў мела даволі вядомых сярод еўрапейскіх кальвіністаў, аўтар гэтых радкоў натрапіў на імя Гальяша Капівіча. І вось, сёлета, наконнадні Дня беларускага пісьменства, настаяў момант пазнаёміць чытачоў “К” з некаторымі эпізодамі біяграфіі друкара, перакладчыка, аднаго з імаверных бацькоў сучаснага грамадзянскага варыянта кірыліцы, спадаром Капівічам. І, як заўсёды, мы ідзем малаходжаным сцяжынамі, таму звесткі будуць і новыя таксама.

Зміцер ЮРКЕВІЧ

“ПРИДАВШИ КАРАУЛ И ДВУХ ТРУБачЕЙ...”

Даволі цікава, што біяграфія Гальяша Капівіча, асабліва, што дагэтышча першага перыяду (1651? — 1677), падаецца выключна з ягоных уласных слоў. І словы гэтыя, надрукаваныя ў прадмове да кнігі “Краткое собрание Льва Миротворца...”, былі адрасаваны расійскаму цару Пятру I, з якім Капівіч напрыканцы XVII стагоддзя ў Амстэрдаме наладзіў шчыльную супрацу. На вялікі жаль, цалкам “аўтабіяграфію” біёграфы нашага земляка не друкавалі, таму працэсам некаторыя нешматлікія знойдзеныя аўтабіяграфічныя ўрыўкі. І скарыстаемса дзеля гэтага артыкула Генадэя Прыбыткі “На всемирную пользу...” (Жыццё і лёс Лыі Капівіча), які выйшаў у часопісе “Беларуская спадчына” ў далёкім 1994 годзе. На сённяшні дзень гэта папулярная публікацыя з’яўляецца найбольш поўным жыццёпісам Капівіча з напісаных ў Беларусі.

“На усю зямлю Польскую прогневанъ был великий государь (Алексей Михайлович — З. Ю.) и повелел онем и мечем разорити”, “повелевши совсем дом его (Федар Капівіч — З. Ю.) дохорити, придавши караул и двух трубачей, иже оглашаша, дабы никто не посмел в двор заехати, не токмо запалити...”, “Егда Хованский, великий гетман, ходи под Ляховиче город с войсками силами, тогда боярский сын з Бжежские пшаны (одна з пшэцкастак Ноўгарада Вялікага — Г.П.) противу наказа великого государя меня малою, в девятом году, украл и завёз с собою”, “Умилосердился великий государь и повеле... пустити (Капівіч — Г.П.) в свою землю с Цехановецким, воеводою мсциславским”, “Езуты, поны римския веры, перед королём Казимиром (Ян-Казімір III Ваза — З.Ю.) возоплусествоваши на мя свидетельство ложное: сказаваша, што я еретик, изменник, предался великому государю. Сею же жестю упроща себе дерзнумо мно с мужиками у короля”.

Колькі ў гэтых словах было праўды, а колькі творчасці — дакладна адказаць немагчыма. Але, вельмі хочацца паставіцца да скаргаў Капівіча на пшэцкастак дзяцінства і юнацтва крытычна. Вось чаму. На сённяшні момант абсалютна ніякіх гістарычных звестак пра калабаран-

та, бацьку Гальяша Фёдара Капівіча знайсці не ўдалося. Далей, абсалютна незразумела, чым ён, уладальнік “вёскі з мужыкамі”, так спадабаўся маскоўскім інтэрвентам, якія выпалілі тэрыторыю ВКЛ да тла і нанеслі катастрофічныя страты і ў насельніцтве, і ў гаспадарцы. Пра культурныя страты ўвогуле можна не казаць. Таму звесткі пра двух маскоўскіх трубачоў і варту, якія пільнавалі дом Капівіча, не даючы яго ў крыўды іншым маскістам, выглядаюць, па меншай меры, фантастычнымі.

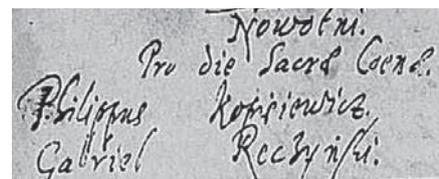
Прысягала, ратуючы жыццё, вельмі шмат і шляхты, і мяшчан, і сялян, але ва ўсёй Масковіі не знайшлася б столькі трубачоў, каб прыставіць да кожнага падворка. Маскоўскі палон, вядома, мог мець месца, бо сотні тысяч беларусаў, каму ўдалося выратавацца ў вогнішчы вайны, давалі змяніць месца прапіскі. Іх сітком, асабліва тых, хто валодаў рамяствамі, ці мог выклікаць сімпатыю з боку гандляроў “жывым таварам”, вывозілі на тэрыторыю Маскоўскай дзяржавы. Так, дарэчы, у Маскве з’яўляліся розныя мяшчанскія слабы. Амаць у абавязковым парадку палонных беларусаў прымушалі перахрысціцца ў правільнае праваслаўе. І, калі не памыляюся, такіх “перахрэстаў” з палону не адпуская. Таму даволі цікава, што малы Гальяш, якога “ўзялі ў палон пад Ляхавічамі”, не толькі захавалі “веру бацькоў”, але і змог пазней выскачыць з маскоўскіх рук. Цікава таксама гэтая “бацькоўская апека” з боку цара Аляксея Міхайлавіча, які (якая іронія лёсу!) атрымаў мянушку “Тышайшій”. Гісторыкі так і не прыйшлі да азізнай думкі, ці гэта была сапраўдная апека, і Капівіч аказаўся пры двары, дзе мог пазнаёміцца з яшчэ адным слаўным “палонным” — Самуэлем Гаўр’ялавічам Пятроўскім-Сіняновічам, больш вядомым як Сямён Палачкі. Дарэчы, апошні таксама аказаўся ў Маскве ў выніку гэтай страшнай вайны 1654 — 1667 гадоў, але, у адрэзненне ад Капівіча, па сваёй ахвочы. І ў ВКЛ-Беларусь ужо не вярнуўся.

Ці, як мяркуюць іншыя, Капівіч проста знаходзіўся ў Масковіі “пад ракой цара” ў шырокім сэнсе. Што жа да чароўнага вывалення будучага друкара, то і тут ёсць што сказаць. Капівіч згадвае мсциславскага ваяводу Цеханавецкага, які прыхаў у Маскву і забраў яго на раздзіму. На той час, у 1659-м, ваяводам

Гальяш Капівіч.
Літаграфія
Валянціна
і Ліліі Варэц.

Радавод Капівічаў

Камунія 10 красавіка 1653 года — Філіп Капівіч (Капівіч); тытульны аркуш кнігі “Краткое собрание Льва Миротворца”. Амстэрдам. 1700 год.

быў Мікалай Цеханавецкі. Але, ці быў ён у 1666 годзе ў Маскве, і ці сапраўды ён забраў палоннага? Вядома, што Цеханавецкі, напачатку вайны, стаў на бок акупантаў (і з іх дапамогай спрабаваў палепшыць свае маёмкавыя справы) і ледзь за гэта не наклаў галавой. Але, неўзабаве, у лістападзе 1658-га, атрымаў поўную амністыю ад караля і нават знаходзіўся ў складзе пасольства, якое дамаўлялася пра мір паміж Рэччу Паспалітай і Маскоўскай дзяржавай. Вось толькі пасольства тое было ў 1662 годзе. Праўда, няўдала. У працах гісторыкаў-“цеханазнаўцаў” знайсці згадкі пра ягоны паўторны пасольскі “трып” не ўдалося. Хаця, можа сапраўды, паміж удзелам, як маршала, у 1665 і 1679 гадах у Гаўр’яным Літоўскім Трыбунале, Цеханавецкі паехаў у Маскву і выратаваў малалетняга Капівіча. Цікава тое, што папіроўскім мсциславскаму ваяводам быў князь Рыгор Фёдаравіч Друцкі-Горскі, чый дзед, таксама Рыгор, атрымаў у якасці пасагу ад жонкі княжны Тамілы Заслаўскай Капівічы, Сенніцу, Лошыцу і Скарынічы, што пад самым Менскам.

Ну і апошняе, што было вядома даследчыкам. У 1674 годзе Гальяш Капівіч паступіў у Слуцкую кальвінісцкую

гімназію, скончыў яе і працаваў там лектарам (выкладчыкам малодшых класаў). А ў 1676 годзе Капівіч ажаніўся з Аленай з Жыдовічаў. Гэта абсалютна невядомы нашым сучаснікам факт, хоць аб гэтым яшчэ ў 1936 годзе напісаў Шыман Канарскі ў даведніку “Кальвінская шляхта ў Польшчы”. Пазней, у 1970 аб гэтым згадаў і Збігнеў Новак, гісторык літаратуры, аўтар, як падаецца, самай грунтоўнай публікацыі пра Капівіча. Але выйшла яна ў ганьскім гістарычным альманаху, што называецца, для “сваіх”, і яе мала хто бачыў на ўласныя вочы. Праўда, пра перыяд жыцця Капівіча, які нас цікавіць зараз, там небагата.

Уласна кажучы, гэта ўсё, што было вядома пра жыццё Гальяша Капівіча ў перыяд з 1651 (прыблізны год нараджэння) па 1676. І не палігалош сумневу толькі дзве даты — 1674 і 1676. Астатняе я б пакінуў пад знакам “пытальніка”.

СЛОВЫ — СЛОВАМИ, А ДОКУМЕНТЫ...

Давайце паспрабуем, наколькі гэта будзе магчыма, разабрацца ў пытанні паходжання Гальяша Капіві-

ча. На тле адсутнасці фактаў прыйдзеца строіць гіпотэзы. Першым з Капівічама, згадка пра якога намі была знойдзена ў метрычнай кнізе Слуцкага кальвінісцкага збору, з’яўляецца Філіп. Сярод слукіцкіх кальвіністаў, імёны якіх былі запісаны ў камуніі, маецца асобы запіс:

“10 April [1653] — Nowotni — Philippus Kopievicz, Gabriel Reszyski, pro die sacro coe”.

Nowotni — як вынікае з іншых падобных запісаў камуніі кальвінісцкага збору, гэта асобы, якія або доўгі час адсутнічалі, або ўвогуле прыбылі “першы раз”, або прыбылі і змянілі веру. Напрыклад, ёсць згадка пра такіх “навічкоў”, якія змянілі “рускую веру” на кальвінісцкую.

Магчыма, падказка хаваецца ў асобе Габрыэля Рэчынскага, які згаданы разам з Капівічам. Гелдон Габрыэль Рэчынскі (часом Рэчынскі), быў даволі вядомым дзеячам кальвінісцкай царквы ВКЛ. Ажаніўся на Гальшыке з Воланаў. У 1663 — кафед-

рыст збору ў Слуцку. Памёр у 1680-х, як палітыскі кансеньёр і заблудлаўскі казнадзей. Гэтыя пасадзі пасля смерці Рэчынскага адразу пераняў Філіп Капівіч.

Вельмі цікава, што перш, чым “зарэгістравацца” ў Слуцкім зборы, Габрыэль адзначыўся ў камуніі таго ж збору значна раней, у 1645. Увогуле, калі казаць пра Рэчынскіх, то трэба ўгадаць “першапродка” Яна, які ў 1612 фігуруе ў дакументах, датычных Літоўскай ядноты. Сустракаецца гэта прозвішча і сярод шляхты, якая жыла на Смаленшчыне перад вайной 1654 — 1667 гадоў.

Што да Філіпа Капівіча, то ён пражыў даволі доўгае і насычанае жыццё. У 1659 годзе быў лектарам (выкладчыкам малодшых класаў) у Слуцкай кальвінісцкай гімназіі, у 1662-м стаў катэхістам тамтэйшага збору, у 1663-м — казнадзей збору ў Капіль, у 1684 — 1689-х перамясціўся на Палляшша, дзе выконваў розныя абавязкі пры зборы ў Венграе, а потым заняў пасады свайго калегі Рэчынскага. Ажаніўся 19 лютага 1662-га з Сузанай з Музоніўшаў (Мазанікоўскіх), з якой меў дзяцей — Юрыя (1663), Яна (1665) і Канстанцію (1667). Другі шлюб ён узяў у Койданава з Ганнай з Малюёўскіх.

Расповед пра пачаткі Капівіцкіх не будзе поўным, калі не згадаць пра тое, што 24 сакавіка 1659 года ў Слуцкім зборы адбыўся хрост Юзафа, сына пастара Паўла Жарновіча (Жарнавец) і Рэгіны з Капівічаў. Кумамі іх сына сталі шляхецкія асобы — Павел Трацкевіч-Ралзімінскі, наваградскі харужыч, пастар Геранім Касарскі, Марцін Касакоскі, Зафія Мірская, жонка стражніка і Канстанцыя з Шпенюўскіх Храпавіцкая, жонка Тамаша-Казіміра Храпавіцкага, полацкага гарадніцкага (кліента брацкіх Радзівілаў). Важна, што іншы Храпавіцкі, полацкі ваявода Ян, ангажыраван у судовай спрэчцы мсциславскага ваяводы Мікалая Цароўскага, сапраўды будзе браць удзел у заключэнні Андрусэўскага перамір’я з Масквой у 1667 годзе. Можна і Храпавіцкія паўплывалі на лёс Гальяша Капівіча? Хто ведае...

Дадамо яшчэ, што перша жонка Паўла Жарновіча, Барбара, памерла 11 снежня 1657 года ва ўзросце 57 гадоў і была пахаваная ў Слуцку. А Рэгіна з Капівічаў, застаўшыся ўдавой, 18 лістапада паўторна пайшла замуж за Станіслава Зданоўска.

Гэтыя прыведзеныя звесткі паказваюць, што “каханню ўсе ўзросці пакорны”. Асабліва ў тыя невясёлыя і жорсткія часы. Дзяцінства маглі аддаць замуж пачынаючы з 12 гадоў, прычым, як падаецца, верхняя планка ўзросту мужа не абмяжоўвалася.

"Думкі і вобразы" Вольгі Мурашка

Рэалістычныя вобразы людзей, іх характары, думкі і ўнутраны свет — у цэнтры ўвагі творчасці скульптара Вольгі Мурашка. Выстава яе твораў праходзіць у сталічным Палацы мастацтва.

"Маім галоўным настаўнікам у творчасці быў бацька, вядомы савецкі скульптар Віктар Мурашоў, і першыя мастацкія ўражанні, знаёмства з матэрыялам для лепкі -- глінай, былі атрыманы ў яго майстэрні. Ён жа заклаў любоў да рэалізму ў мастацтва. Асаблівую ўвагу ўдзяляю жанчынам-скульптарам. Такія майстры, як Ганна Галубкіна, Вера Мухіна, Сарра Лебедзева, Кацярына Белашова, выклікаюць вялікую павагу, з'яўляюцца пудыводнымі зоркамі ў творчасці", — адзначае Вольга Мурашка.

Вystava ў Палацы мастацтва працуе да 17 верасня.

Фота Таццяны МАТУСЕВІЧ

"Душа мая".

"Дарога".

Фрагмент экспазіцыі.

МУЗЕЙ

НАЦЫЯНАЛЬНЫ МАСТАЦКІ МУЗЕЙ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ
г. Мінск, вул. Леніна, 20.
Тэл.: 327 45 62.

Пастаянная экспазіцыя:

- "Мастацтва Беларусі XII — XVIII стст.;"
- "Мастацтва Беларусі XIX — пач. XXI стст.;"
- "Мастацтва Беларусі XX — пач. XXI стст.;"
- "Мастацтва Расіі XVIII — пач. XX стст.;"
- "Мастацтва краін Заходняй і Цэнтральнай Еўропы XVI — XX стст.;"
- "Мастацтва краін Усходу XIV — XX стст.;"
- "Сувет Язэпа Драздовіча".

Выставы:

- Мемарыяльная выстава "Арлен Міхайлавіч Кашкурэвіч (1929–2013). Да 90-годдзя з дня нараджэння" — да 6 верасня.
- Выстава "Пейзаж. Светаўспрыманне" — да 27 верасня.
- Выстава "Нямецкі жывапіс і гравюра XVII — пачатку XX стагоддзя" (з калекцыі музея) — да 25 кастрычніка.

■ Сумесны культурна-адукацыйны праект-квэст Нацыянальнага мастацкага музея і Беларускага дзяржаўнага музея гісторыі Вялікай Айчыннай вайны "Аб Вялікай Айчыннай..."

■ "Фердынанд Рушчыц": віртуальная выстава да 150-годдзя з дня нараджэння.

■ Віртуальная выстава "Юбілей беларускага

камсамола" (да 100-годдзя ЛКСМБ).

Філіялы музея
МУЗЕЙ "ДОМ ВАНЬКОВІЧА. КУЛЬТУРА І МАСТАЦТВА І ПАЛОВЫ XIX СТ."
г. Мінск,
вул. Інтэрнацыянальная, 33а.
Тэл.: 327 88 78.

Пастаянная экспазіцыя:

- "Інтэр'еры шляхецкай сядзібы".
- "Жыццё і творчасць Валенція Ваньковіча".
- "Сядзібны партрэт XVII — сяр. XIX стст."

МУЗЕЙ БЕЛАРУСКАГА НАРОДНАГА МАСТАЦТВА ў В. РАУБІЧЫ
Спарткомплекс "Раўбічы", Мінскі раён. Тэл.: 507 44 69.

Пастаянная экспазіцыя.

- Выстава жывапісу Паўла Кандрусевіча **Magnificat** — да 22 верасня.
- Выстава "Повязь часоў", якая знаёміць з багаццем вобразаў традыцыйнага ручніка.
- Майстар-клас па традыцыйнай тэхніцы роспісу вялікодных яек "Пісанкі". Кожную наделю а 12-й.

БЕЛАРУСІ ДЗЯРЖАЎНЫ МУЗЕЙ ГІСТОРЫІ ВЯЛІКАЙ АЙЧЫННАЙ ВАЙНЫ
г. Мінск, пр-т Пераможцаў, 8. Тэл. +375 (17) 203 07 92, +375 (29) 144 07 92, +375 (17) 327 11 66.

Музей працуе: аўторак, серада, пятніца, субота, нядзеля — з 10.00 да 18.00 (касы да 17.30), чацвер — з 12.00 да 20.00 (касы да 19.30) панядзелак — выхадны.

Пастаянная экспазіцыя.

- Часовая экспазіцыя "Пераможны сорак пяты: ад Берліна да Нанкіна", прысвечаная 75-годдзю заканчэння Другой сусветнай вайны — да 31 кастрычніка.

НАЦЫЯНАЛЬНЫ ГІСТОРЫКА-КУЛЬТУРНЫ МУЗЕЙ-ЗАПАВЕДНІК "НЯСВІЖ"
г. Нясвіж, вул. Ленінская, 19. Тэл.: (8-01770) 2 06 60, 2 06 02; +37529 551 80 51, +37529 190 31 49.

Палацавы ансамбль

- Пастаянная экспазіцыя.
- Міжнародны выставачны праект "Castrum doloris. Пахавальныя цырымоніі нясвіжскага двара" (у складзе пастаяннай экспазіцыі).
- Аўтарская выстава карцін Алесь Сурава "Паштоўкі з мястэчка" — да 15 лістапада.
- Выставачны праект "Прыгажосць і мода XX стагоддзя" з рэтра-калекцыі Таццяны Федосавай — да 20 кастрычніка.
- Гістарычны квэст "Таямніцы і загадкі палаца Радзвілаў". Па папярэдніх заяўках.
- Сектар экскурсійнай і інфармацыйнай дзейнасці Вул. Гейска, 1.
- Выстава работ маладых мастакоў Вольгі Паляковай, Вольгі Яноўскай і Таццяны Красільнікавай "Мой Нясвіж" — да 5 кастрычніка.
- Ратуша: г. Нясвіж, вул. Савецкая, 3.
- Пастаянная экспазіцыя.
- Квэст "Выходкі старога захавальніка". Па папярэдніх заяўках.
- Случкая Брама:
- Выстава каталіцкіх, уніяцкіх і праваслаўных крыжоў розных гістарычных перыядаў "Крыж: арыенцір, сімвал, памяць" — да 30 верасня.

Замкавы комплекс "Мір" г.п. Мір, Карэліцкі раён, Гродзенская вобласць. Тэл.: (8-01596) 2 82 90, (8-01596) 2 82 70.

Пастаянная экспазіцыя.

- Тэатрылізаваная экскурсія "Мірскі замак і яго ўладальнікі: шлях праз стагоддзі".
- Экскурсія з элементамі дэгустацыі "У госці да Пана Каханку".

Пастаянная экспазіцыя.

- Мемарыяльная выстава "Арлен Міхайлавіч Кашкурэвіч (1929–2013). Да 90-годдзя з дня нараджэння" — да 6 верасня.
- Выстава "Пейзаж. Светаўспрыманне" — да 27 верасня.
- Выстава "Нямецкі жывапіс і гравюра XVII — пачатку XX стагоддзя" (з калекцыі музея) — да 25 кастрычніка.
- Сумесны культурна-адукацыйны праект-квэст Нацыянальнага мастацкага музея і Беларускага дзяржаўнага музея гісторыі Вялікай Айчыннай вайны "Аб Вялікай Айчыннай..."
- "Фердынанд Рушчыц": віртуальная выстава да 150-годдзя з дня нараджэння.
- Віртуальная выстава "Юбілей беларускага

камсамола" (да 100-годдзя ЛКСМБ).

Філіялы музея
МУЗЕЙ "ДОМ ВАНЬКОВІЧА. КУЛЬТУРА І МАСТАЦТВА І ПАЛОВЫ XIX СТ."
г. Мінск,
вул. Інтэрнацыянальная, 33а.
Тэл.: 327 88 78.

Пастаянная экспазіцыя:

- "Інтэр'еры шляхецкай сядзібы".
- "Жыццё і творчасць Валенція Ваньковіча".
- "Сядзібны партрэт XVII — сяр. XIX стст."

МУЗЕЙ БЕЛАРУСКАГА НАРОДНАГА МАСТАЦТВА ў В. РАУБІЧЫ
Спарткомплекс "Раўбічы", Мінскі раён. Тэл.: 507 44 69.

Пастаянная экспазіцыя.

- Выстава жывапісу Паўла Кандрусевіча **Magnificat** — да 22 верасня.
- Выстава "Повязь часоў", якая знаёміць з багаццем вобразаў традыцыйнага ручніка.
- Майстар-клас па традыцыйнай тэхніцы роспісу вялікодных яек "Пісанкі". Кожную наделю а 12-й.

БЕЛАРУСІ ДЗЯРЖАЎНЫ МУЗЕЙ ГІСТОРЫІ ВЯЛІКАЙ АЙЧЫННАЙ ВАЙНЫ
г. Мінск, пр-т Пераможцаў, 8. Тэл. +375 (17) 203 07 92, +375 (29) 144 07 92, +375 (17) 327 11 66.

Музей працуе: аўторак, серада, пятніца, субота, нядзеля — з 10.00 да 18.00 (касы да 17.30), чацвер — з 12.00 да 20.00 (касы да 19.30) панядзелак — выхадны.

Пастаянная экспазіцыя.

- Часовая экспазіцыя "Пераможны сорак пяты: ад Берліна да Нанкіна", прысвечаная 75-годдзю заканчэння Другой сусветнай вайны — да 31 кастрычніка.

НАЦЫЯНАЛЬНЫ ГІСТОРЫКА-КУЛЬТУРНЫ МУЗЕЙ-ЗАПАВЕДНІК "НЯСВІЖ"
г. Нясвіж, вул. Ленінская, 19. Тэл.: (8-01770) 2 06 60, 2 06 02; +37529 551 80 51, +37529 190 31 49.

Палацавы ансамбль

- Пастаянная экспазіцыя.
- Міжнародны выставачны праект "Castrum doloris. Пахавальныя цырымоніі нясвіжскага двара" (у складзе пастаяннай экспазіцыі).
- Аўтарская выстава карцін Алесь Сурава "Паштоўкі з мястэчка" — да 15 лістапада.
- Выставачны праект "Прыгажосць і мода XX стагоддзя" з рэтра-калекцыі Таццяны Федосавай — да 20 кастрычніка.
- Гістарычны квэст "Таямніцы і загадкі палаца Радзвілаў". Па папярэдніх заяўках.
- Сектар экскурсійнай і інфармацыйнай дзейнасці Вул. Гейска, 1.
- Выстава работ маладых мастакоў Вольгі Паляковай, Вольгі Яноўскай і Таццяны Красільнікавай "Мой Нясвіж" — да 5 кастрычніка.
- Ратуша: г. Нясвіж, вул. Савецкая, 3.
- Пастаянная экспазіцыя.
- Квэст "Выходкі старога захавальніка". Па папярэдніх заяўках.
- Случкая Брама:
- Выстава каталіцкіх, уніяцкіх і праваслаўных крыжоў розных гістарычных перыядаў "Крыж: арыенцір, сімвал, памяць" — да 30 верасня.

Замкавы комплекс "Мір" г.п. Мір, Карэліцкі раён, Гродзенская вобласць. Тэл.: (8-01596) 2 82 90, (8-01596) 2 82 70.

Пастаянная экспазіцыя.

- Тэатрылізаваная экскурсія "Мірскі замак і яго ўладальнікі: шлях праз стагоддзі".
- Экскурсія з элементамі дэгустацыі "У госці да Пана Каханку".

ПА ПЫТАННЯХ РАЗМІШЧЭННЯ РЭКЛАМЫ ў ГАЗЕЦЕ "КУЛЬТУРА"

звяртайцеся па тэлефоне +375 17 286 07 97 і па тэлефоне/факсе +375 17 334 57 41

альбо пішыце на электронны адрас kultura@tut.by!

■ Экскурсія з элементамі анімацыі і дэгустацыі "Мірскі замак. Гісторыя. Культура. Дэгустацыя".

■ Тэматычная экскурсія з элементамі квэста для дзяцей "Інтрыгі Купідона".

■ Музейныя камунікатыўныя праграмы: "Табе, нашчадак, у добры дар...", "Ад усяго сэрца — самы лепшы пачастунак", "Капрызы моды ракако".

■ Дзіцячая тэатрылізаваная экскурсія "Чароўная гісторыя ў Мірскім замку".

■ Правадзеныя вясельных цырымоній, святкаванне гадавіны вясельня.

■ Музейная фотопляцоўка.

ПАЛАЦ МАСТАЦТВА г. Мінск, вул. Казлова, 3. Тэл./факс: 290 60 10.

■ Выстава твораў беларускага мастака-графіка Уладзіміра Басалыгі "Мая споведзь" (да 80-годдзя творцы).

■ Юбілейная выстава "Армагедон" беларускага мастака Алесь Мары (Аляксея Марачкіна) (да 80-годдзя дзяла мастака).

■ Персанальная выстава мастака-графіка Андрэя Басалыгі "Анталогія" (да 50-гадовага юбілею).

■ Юбілейная выстава "Думкі. Вобразы" скульптара Вольгі Мурашка.

Усе выставы працягваюць да 17 верасня.

ГАЛЕРЭІ

У МІНСКУ ГАЗЕТУ "КУЛЬТУРА" МОЖНА НАБЫЦЬ У НАСТУПНЫХ КРОПКАХ:

магазіны "Белсаюздрук"	кіёскі "Белсаюздрук"
Падземны пераход ст.м. "Петрушчына".	ст.м. "Няміга", вул. М. Багдановіча.
Падземны пераход ст.м. "Плошча Перамогі".	Праспект Пераможцаў, 5. Вуліца Рабкораўска, 17.
Праспект Незалежнасці, 44.	Праспект Незалежнасці, 68, В.
Вуліца Валадарскага, 16.	Вуліца Лабанка, 2.

Замкавы комплекс "Мір" г.п. Мір, Карэліцкі раён, Гродзенская вобласць. Тэл.: (8-01596) 2 82 90, (8-01596) 2 82 70.

Пастаянная экспазіцыя.

Тэатрылізаваная экскурсія "Мірскі замак і яго ўладальнікі: шлях праз стагоддзі".

Экскурсія з элементамі дэгустацыі "У госці да Пана Каханку".

Стыпендыяльная праграма Міністра культуры і нацыянальнай спадчыны Рэспублікі Польшча Gaude Polonia

Нацыянальны цэнтр культуры ў Варшаве аб'яўляе набор на XX конкурс (на 2021 год) стыпендыяльнай праграмы Міністра культуры і нацыянальнай спадчыны Рэспублікі Польшча Gaude Polonia.

Праграма Gaude Polonia прызначана для маладых твораў і перакладчыкаў з краін Цэнтральнай і Усходняй Еўропы, у першую чаргу з Беларусі і Украіны. Стыпендыяльнае знаходжанне ў Польшчы пачнецца 1 лютага і будзе доўжыцца да 31 ліпеня 2021 года.

Набор удзельнікаў ажыццяўляецца на конкурснай аснове. Кандыдаты павінны валодаць польскай мовай на базавым узроўні.

Заяўкі прымаюцца да 15 кастрычніка 2020 года.

Неабходныя дакументы:

— заяўка на атрыманне стыпендыі;

— мінімум 2 рэкамендацыі ад вядомых у абранай кандыдатам галіне дзейнасці твораў;

— партфолія ў папяровым выглядзе, на флэшцы ці на CD / DVD.

Заяву на ўдзел можна падаць праз **Польскі Інстытут у Мінску** (Мінск, вул. Валадарскага, 6) або непасрэдна ў **Нацыянальны цэнтр культуры ў Варшаве** (01-231 Варшава, вул. Плоцка, 13).

Падрабязная інфармацыя аб Праграме, умовах удзелу і бланкі анкет на старонцы: <https://www.nck.pl/dotacje-i-stypendia/stypendia/programy/gaude-polonia/dokumenty>.

Дадатковую інфармацыю можна атрымаць у Нацыянальным цэнтры культуры ў Варшаве (тэл. +4822 3509530, e-mail: bberdychowska@nck.pl).

ТЭАТРЫ

НАЦЫЯНАЛЬНЫ АКАДЭМІЧНЫ ВЯЛІКІ ТЭАТР ОПЕРЫ І БАЛЕТА РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ
г. Мінск, пл. Парыжскай камуны, 1. Тэл./факс: 334 11 56.

Адкрыццё тэатральнага сезона

- 8, 9 — "Пэр Гюнт" (балет у 2-х). Дырыжор — Аляксандр Анісімаў. Прэм'ера.
- 10 — "Багема" (опера ў 4-х дзеях) Дж.Пучыні. Дырыжор — Алег Лясун.
- 11 — "Вілісы. Фатум" (опера ў 2-х дзеях) Дж.Пучыні. Дырыжор — Іван Касцянін. Прэм'ера.

ЗАСЛУЖАНЫ КАЛЕКТЫЎ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ "РЭСПУБЛІКАНСКІ ТЭАТР БЕЛАРУСКАЯ ДРАМАТУРГІІ"
г. Мінск, вул. Кралоткіна, 44. Тэл./факс: 154 04 44.

- 11 — "Сірожа" (драма) Ю.Чарняўскай. Прэм'ера.

ЗАСЛУЖАНЫ КАЛЕКТЫЎ БЕЛАРУСІ ТЭАТР "ЛЯЛКА"
г. Віцебск, вул. Пушкіна, 2. Тэл.: (8-0212) 36 32 50.

- 5 — "Мой надзеіны сябра: 101" (вельмі неапапечная гісторыя) В.Стацэна.
- 11 — "Вясёлы Дарафей" (інтэрактыўная казка) Н.Гернет.

Пачатак спектакляў аб 11-й.

